

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respective geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

VERHANDELING

OVER HET

KRIJGSWEZEN DER VOORNAAMSTE EUROPESCHE MOGENDHEDEN.

IV.

DE AARD, ZAMENSTELLING EN BIJZONDERHEDEN VAN HET OOSTENRIJSCHES KRIJGSWEZEN.

.....

 « Die furchtbar sich durchgreifenden Ereignisse liessen keine Ruhe-momenten zur durchgreifenden Organisation finden, und erst nachdem das blutige Drama ausgespielt, konnten die mit Narben bedeckten tapferen Veteranen fragen, ob sie durch zwanzigjähriges blutiges Kampfspiel ein Recht erworben von Intelligenz und Geist in Zukunft zu Sieg und Ehre geführt zu werden. Mit unbeschreiblicher Thätigkeit ging man an die neue Schöpfung, und wenn wir nichts davon erfahren, so liegt dies nur in der übergrossen Zurückhaltung und Bescheidenheit des Oesterreichischen Systems, das fern von aller Ostentation, wohlprüfend, aber kräftig, einem grossen Ziel entgegen geht.

KARL VON HAILBRONNER.

In het motto, aan het hoofd dezer afdeling onzer verhandeling gesteld, is in zekeren zin het standpunt aangewezen, van waar men het Oostenrijksche krijgswezen van den tegenwoordigen tijd beschouwen moet. Als geregelde krijgsmagt verdient het leger, dat wij thans tot voorwerp onzer overdenking gekozen hebben, vooral ten opzichte der ouderdoms-regten, eene bijzondere overweging. Het Duitsche krijgswezen toch, deed zich reeds zeer vroeg, door geregelde instellingen kennen, en onder die Duitschers speelden de Oostenrijkers voorzeker de voorname rol. Wanneer wij nu reeds het Duitsche krijgswezen in den Hussiten-oorlog het dubbele karakter van Landwehr en

Heerban, hadden zien aannemen, en daardoor weër-instellingen zagen geboren worden, die den grondslag der staande legers uitmaakten, dan deed dat wezen, onder de leiding van MAXIMILIAAN I, den eersten stap tot de gewenschte regelmaat en orde. Wat door de rijks- en religie-oorlogen, in het noorden, oosten en zuiden was voorbereid, zoude door den honderdjarigen strijd, tusschen de huizen van HABSBURG en VALOIS, die tot aan het einde des dertigjarigen oorlogs, de grondoorzaak van alle staatkundige bewegingen in het westelijk Europa geweest was, in een geheel nieuwen vorm te voorschijn treden. De moeilijke en bedrijvige onbeslissende oorlogen, door SIGISMUND en FREDERIK III gevoerd, het voorbeeld der naburen, maar vooral de behoefte aan een krijgshaftig en krachtig leger, om zijne erfelijke regten en den glans der Duitsche keizerskroon te handhaven, dwongen MAXIMILIAAN alles op te offeren, om een leger te vormen, dat met zelfvertrouwen tegen het geoeffende Zwitsersche volk en de Fransche ruitery konde optreden. Van dat oogeblik af dagteekent de geschiedenis van het Oostenrijksche leger, als eene klassieke krijgsmagt, de studie van elken krijgsmagt overwaardig. Het is niet te ontkennen dat in de samenstelling der weërbaarheid van dien tijd, nog altijd eene merkbare republikeinsche typus aanwezig was, die eigenlijk, naar onze tegenwoordige begrippen, niet als grondslag eener staande krijgsmagt kan of mag aangenomen worden, maar deze typus zien wij allengskens verdwijnen bij het ten einde loopen der 17de eeuw. In den aanvang der 18de eeuw, deed het Oostenrijksche leger zich dan ook, zoowel ten opzichte der samenstelling, het beheer en de krijgstuicht, als ten opzichte van dapperheid en krijgsbeleid, voordeelig kennen.

Het lag niet in ons plan, om de beschouwing van deszelfs tegenwoordigen aard en bijzonderheden te doen vooraf gaan door eene volledige geschiedenis van deszelfs voormaligen toestand; maar eenen vlugtigen blik op het Oostenrijksche krijgswezen van den aanvang der achttiende eeuw af, achteden wij noodzakelijk. In zekeren zin, waren wij daartoe verplicht, daar wij bij eene andere gelegenheid, het Pruisische leger, voor en in den tijd van FREDERIK II, van meer nabij hadden beschouwd. De Oostenrijk-

sche legerbenden nemen niet minder dan die der Pruisen, een groot tijdperk der krijgsgeschiedenis en van de geschiedenis van het krijgswezen in, terwijl zij daarenboven, welligt van al de bestaande legers, het meest de typus van vroegere dagen hebben behouden. Indien het nu waarheid is, dat de organisatie der krijgsmagt van eenen staat, de uitdrukking is der burgerlijke en maatschappelijke zamenleving, zoo als de wijsgeerige geschiedschrijvers — naar ons gevoelen met volle regt — beweren, dan is het bedoelde overzicht nog noodzakelijker, omdat onze verhandeling geenszins eene abstracte kennis der tegenwoordige lezers, alleen ten doel heeft.

Als een der groote hoofdmagten van ons werelddeel, zagen wij de Oostenrijksche legers in den nieuweren tijd met onbegrijpelijke volharding worstelen tegen de overheerende Fransche staatkunde. Ofschoon veelal ongelukkig, hebben zij echter in allen deele regt op de erkenning van moed en krijgsgoefendheid, of in het algemeen, op de waardering hunner zedelijke intellectuele en fysieke bestanddeelen. Eene nadere beschouwing van den tegenwoordigen aard en de bijzonderheden dezer krijgsmagt, zal onze kennis der magt van de zoogenaamde behoudende staatkunde, welke door Rusland, Pruisen, Oostenrijk en het Duitsche staten-verbond wordt voorgestaan, vervolledigen.

Bij de bearbeiding van dit gedeelte onzer verhandeling, hebben wij wederom moeite noch kosten gespaard, en hoezeer de aanmoedigingen tot voortzetting van dit moeilijke en niet altijd opwekkende werk, ons slechts zeer schaars zijn geworden, vermeenden wij echter te moeten voortgaan op den ingeslagen weg.

De voornaamste werken die wij hebben geraadpleegd zijn:

1. *Geschichte des Kriegwezens* (Handbibliothek für Officiere) 3te und 4te Abtheilung. Berlin 1837.
2. J. F. BERGMALJER. *Verfassung der Kaiserlich-Königlichen Oesterreichischen Armee*. Wien 1821.
3. *Militär Schematismus des Oesterreichischen Kaiserthumes*. Wien 1839.
4. G. VON HAUSER. *Militärisches Taschenbuch*. Wien 1828.
5. *Das Heerwesen der Staaten des Deutschen Bund*. Augsburg 1838.
6. A. M. GUGGENBERGER. *Der Felddienst der drei Verbundenen Waffen: Infanterie, Kavallerie, Artillerie, für Officiere der K. K. Oesterreichischen Armee*. Wien 1834.

7. *Allgemeiner Militär Almanach*. Darmstadt 1828.
8. *Voyage de M. le Marechal Duc de Raguse*. Paris 1837. Tome I.
9. *Cartons aus der Reismappe eines Deutschen Touristen*. Gesammelt und herausgegeben von KARL VON HAILBRONNER. Stuttgart und Tübingen 1837.
10. KURZ, *Oesterreich Militairverfassung älterer Zeit*. 1825.
11. HUBLER, *Sammlung von Verordnungen*. Wien 1822.
12. *Militair Wochenblatt*. 1820. 1821.
13. *Verschiedene opstellen in den Soldaten-Freund*. 1835-1839.
14. *Idem in de Allgemeine Militär-Zeitung*. 1826-1839.
15. *Idem in het Oestreichische Militairische Zeitschrift*. 1822-1836.
16. *Idem in het Journal des Sciences Militaires*.
17. *Spectateur Militaire*. Tome II.
18. *Journal de l'Armée*. Tome 4.
19. *The United Service Journal*. 1836.
20. *Bijzondere. Berigten*.

J. C. VAN RIJNEVELD.

INLEIDING.

Tijdens den strijd om het erfregt van KAREL VAN HABSBURG op den Spaanschen troon, zag men het Oostenrijksche leger roemvol treden op het tooneel der staatkundige gebeurtenissen. Italie, Savojien, Provence, de Elzas, Duitschland, Spanje en de Nederlanden, waren de getuigen van zijnen moed, volharding, beproefde krijgstucht en onwankelbare trouw. De prins EUGENIUS VAN SAVOIJEN, de graaf GUIDO VAN STARHEMBERG, de prins LODEWIJK VAN BADEN, de markgraaf CHRISTIAAN VAN BAIREUTH, de graaf WIRICH VON DAUN, de keurvorst GEORG LODEWIJK VAN HANNOVER, de graaf MERCY, voerden deze dappere scharen in de roemrijkste veldslagen en gevechten aan, en veroverden aan hun hoofd, vestingen en landen. De onpartijdige CLIO heeft de dagen van Carpi, Chiari, Landau, Friedlingen, Cremona, Luzzara, van Schillenberg, van Hochstädt, Cassano, Barcelona, Turijn, Napels, Susa, Oudenaarde, Rijssel, Gent, Doornik, Malplaquet, Bergen in Henegouwen, Douai, Bethune, St. Venant, Aire, Almenara, Saragossa, Madrid, Villa Viciosa, Le Quesnoy en andere in hare jaarboeken vereeuwigd. Wanneer nu echter de staatkunde der vreemde mogendheden, bij het sluiten van vrede, aan het huis van Habsburg een gedeelte der vruchten, welke de Oostenrijksche legers hunnen vijanden ontworpen hadden, ontnam, dan toch sierden onverwelkbare lauweren, de krijsfeiten dezer moedige strijders. Oostenrijk was hen dankbaarheid verschuldigd; want niet al de vruchten van hunnen moed, werden aan vreemde staatkunde opgeofferd. De Spaansche Nederlanden, Napels, Milaan, Sardiniën en de havens en plaatsen aan de Toskaansche kust, werden voor Oostenrijk's belangen gewonnen, en door den Rasstadter en Badenschen vrede (1714) bevestigd.

In den veldtocht tegen de Turken in 1716—1718, behaalde het Oostenrijksche leger de zege bij Peterwardin, Temeswar en Belgrado, onder de aanvoering van prins EUGENIUS, en won voor het vaderland de Temeswarer Banaat, Klein Walachye, een gedeelte van Servie en Bosnie.

De oorlog in Siciliën van 1719-1720, was ook niet onvruchtbaar voor Oostenrijksch belangen, want, zoo MERCY ook al den slag bij Francavilla verloor, veroverde hij echter de hoofdstad Messina, waardoor Oostenrijk, Siciliën in ruiling tegen Sardinië verkreeg.

In 1731 tot 1733, vochten de generaal WACHTENDONK en de prins VAN WURTEMBERG, met een Oostenrijks hulpkorps, op Corsica, voor de regten van Genua, tegen de oproerige eilan-

ders, en bemiddelde daarna voor de laatsten den vrede en eene begenadiging.

In de oorlogen om het Poolsche koninklijke kiesregt (1733-1735) kampten de Oostenrijkers in Italie, onder de marchese VISCONTE bij Bitono, onder den graaf MERCY bij Parma, onder den graaf KÖNIGSEGG bij Quistello en Guastalla, onder prins EUGENIUS aan den Rijn, en onder SECKENDORF aan den Moesel, met wisselend geluk, tegen de strijdkrachten der koningen van Frankrijk, Spanje en Sardinië. De Weener vrede (1735-1738) — het is waar — deed Napels en Siciliën verloren gaan, doch de moedige Oostenrijksche soldaten hadden de hertogelijke kroonen van Parma en Piacenza, als zegeteekenen op het altaar des vaderlands nedergelegd, terwijl zij den echtgenoot der erfprinses MARIA THERESIA, den hertog FRANS VAN LOTHARINGEN, met het groothertogdom Toscanen, als huwelijksgift beschenken.

In weerwil der betoonde oud-vaderlandsche dapperheid, zonk de gelukster der Oostenrijksche wapenen, bij het einde van den Turkschen veldtocht in 1737-1739, meer en meer; terwijl de blinde fortuin nieuwe opofferingen van haar vergde. De zegepralen bij Radojewatz, Kornia, Mehahia, Pancsova, Ratscha, onder den hertog FRANS VAN LOTHARINGEN, den graaf SECKENDOFF, den prins HILDBURGSHAUSEN, de graven KHEVENHÜLLER, KÖNIGSEGG en FRANS en OLIVIER WALLIS behaald, vermogten tegen den bij Krotzka verloren slag, niet op te wegen.

De oorlogen, voortvloeiende uit de herhaalde betwisting der Pragmatische sanctie, de zevenjarige, en die welke later uit de overheerende staatkunde der Franschen voortkwamen, zullen wij hier niet volgen; het zij ons genoeg, hier aan te stippen, dat men de Oostenrijksche krijgsmagt het praedicaat van moed en volharding, bij alle hare ongelukken, nimmer heeft kunnen ontzeggen. Werven wij echter eenen vlugtigen blik op den vroegere aard en de bijzonderheden van het Oostenrijksche krijswezen, daar deze ons geleidelijk zullen voeren tot de kennis van deszelfs tegenwoordige gesteldheid.

Gedurende de acht-en-veertigjarige regering van LEOPOLD I, had het Oostenrijksche leger den overgang der taktiek des dertigjarigen oorlog, tot die der achttiende eeuw, onder de leiding der beroemde legerhoofden MONTECUCULI en prins EUGENIUS volbragt. In de zamenstelling, bewapening, stelling, beweging, krijgstucht, in het manoeuvreren, in het bevestigen van posten, legerkampen, steden, enz., hield het gelijken stap met de uitvindingen van zijnen tijd, en somtijds was het zijne tegenpartijen, in vele punten van krijsregeling vooruit. De boven-

genoemde en zoo vele andere Oostenrijksche veldheeren, zoo als de hertog KAREL VAN LOTHARINGEN, de markgraaf LODEWIJK VAN BADEN, de graven STARHEMBERG, VETERANI, HEISTER, CARAFFA, RABUTIN, hebben schitterende bewijzen hunner strategische talenten gegeven. Nu eens voerden zij de Oostenrijksche legerbenden tot beslissende overwinningen, — dan weder hinderden zij de ontwikkeling der overwigtige strijdkrachten, door kunstmatige marschen en stellingen, of bemoeijelijkten het vasthouden van betwiste voordeelen, door het doelmatig ten nutte maken van terrein en de omstandigheden, die zich ter hunner gunste vertoonden.

EUGENIUS, de overwinnaar in zoovele veldslagen, tegen de eerste veldheeren van zijnen tijd, bewees, aan het hoofd van den keizerlijken hofkrijgsraad, dat hij een even diependenkende leider van innerlijke takken van legerbeheer was. Door hem ontving de samenstelling der troepen vele verbeteringen, terwijl hij den militairen geest wist levendig te houden, voortreffelijke legerhoofden vormde, en het leger tot een sterk bolwerk van het vaderland verhief. Ook de keizers JOZEF I en KAREL VI, ondersteunden, door verlichte kennis in de krijgssaken, de verbeteringen, die voorgeslagen en allengskens werden ingevoerd.

Daardoor verkreeg het Oostenrijksche leger in de eerste veertig jaren der achttiende eeuw, een geheel nieuw aanzien.

De infanterie-regimenten hadden in het jaar 1695 eene sterkte van 5 bataillons of 12 kompagnien, ieder van 150 man, of 1800 man in het geheel bekomen. Toen echter de Spaansche successie-oorlog in 1701 begon, werd elk regiment met een bataillon versterkt, zoodat de sterkte van een regiment, met de ook toenmaals opgerigte 2 grenadier-kompagnien, 2500 man beliep. De radsloten der musketten, werden door de Fransche geweer-sloten verdrongen. De 30 jaren later uitgevondene bajonet, werd in plaats van het zijdgeweer der infanterie, ingevoerd; alleen de grenadiers en Hongaarsche regimenten behielden de sabel. In plaats van de houten patroonkokers, die door middel van eenen band, om den gordel bevestigd waren, nam men ook den lederen patroontasch aan.

De grenadiers bestonden reeds bij de Oostenrijksche regimenten sedert het jaar 1670. Deze hadden toenmaals de bestemming om handgranaten te werpen in de buitenwerken, bij de bestorming van vijandelijke vestingen. Bij het eindigen van de zeventiende eeuw, bevonden zich 8 zulke grenadiers bij iedere kompagnie infanterie, — allen mannen van uitstekenden moed en lichaamskrachten. Uit deze lieden trok men voor elk regiment

in het jaar 1701, eene kompagnie van 100 man te zamen, terwijl men uit de tot dien tijd bestaan hebbende piekeniers en hellebaardiers, eene tweede kompagnie grenadiers vormde. Van dezen tijd af, heeft men de twee grenadier-kompagnien per regiment behouden, die even als de fuseliers, met bajonet-geweer, doch ook met de sabel bewapend waren. Gedurende den veldtogt werden de grenadier-kompagnien van verschillende regimenten, gewoonlijk in bataillons vereenigd, en deze dikwerf tot bijzondere reserve-korpsen bijeengetrokken. Zoodra echter de noodzakelijkheid dezer tijdelijke formatie ophield, vooral in tijd van vrede, keerden deze kompagnien tot hare regimenten terug.

De militaire kolonien verkregen insgelijks eene vastere organisatie en werden daarna, onder den naam van militaire grensregimenten, meer en meer bekend. (Zie verder).

Onder de keizers LEOPOLD I, JOZEF I en KAREL VI, bestond de Duitsche kavallerie uit kurassiers en dragonders; de Hongaarsche uit hussaren. Keizer JOZEF I liet bij elk dragonder-regiment eene grenadier- en KAREL VI (1711), bij elk kurassier-regiment eene karabinier-kompagnie oprigten. De grenadiers droegen mutsen van heerenvel en hadden kromme sabels, terwijl de kurassiers en dragonders met rechte pallassen gewapend waren. De aard, bijzonderheden, pligten, taktiek, enz. der Oostenrijksche kavallerie van dien tijd, vindt men opgeteekend in het werk, getiteld: *Observations-Punkte*, welke de veldmaarschalk graaf VON KREVENHÜLLER, in 1734 te Wenen in het licht gaf.

Voor het wapen der artillerie toonden de Oostenrijkers eene zeer gekenmerkte hoogachting, welke bleek uit de zorg die zij aan hare samenstelling besteedden, en aan de vele verbeteringen die zij daarbij, dadelijk na den dertigjarigen oorlog invoerden. De bevestigingskunst en de vesting-oorlog hield in dezen tijd, bij de Oostenrijkers, met de verbeteringen in het geschutwezen, gelijken tred. De vele belegeringen welke in het bovenbedoelde tijdperk, door Oostenrijksche ingenieurs bestuurd, en die meesttijds met het beste gevolg bekroond zijn, even als menige roemvolle verdediging, bewijzen het, dat zij zich met de officieren van dat wapen bij de andere legers konden gelijk stellen. Landau, Stollhofen, Susa, Freiburg, Temeswar, Belgrado, Philippsburg, Mantua en zoovele andere versterkte stellingen, waren de getuigen van het vernuft der Oostenrijksche ingenieur-officieren, even als van de dapperheid hunner troepen. Om deze wetenschappelijke strekking in het leger voort te planten, werden er in 1717 twee militaire akademiën, de eene te Wenen, de andere te Brussel, opgerigt. Volgen wij nu echter vlugtig, doch

eenigzins meer bepaald, de geschiedenis van het Oostenrijksche krijgswezen in het tijdperk van MARIA THERESIA.

Toen deze verhevene vrouw den troon harer vaders besteeg, bevonden zich de Oostenrijksche erflanden in eenen toestand van weerloosheid — het gevolg der langdurige oorlogen welke KAREL VI gevoerd had. Het eerste jaar harer regering bragt reeds eene harde beproeving mede, doch in de vaderlandsliefde harer volken, vond zij eenen krachtigen steun, om zich, in weerwil der vele ongelukken, staande te houden. Acht jaren lang worstelde zij tegen de door hare vijanden ontworpen verdediging van Oostenrijk, — somtijds vertwijfelend, doch eindelijk zegevierende op het vaderlijk erf. Na den te Aken gesloten vrede, was hare eerste zorg, den geredden staat tegen het weérkeeren van dien benepen toestand te waarborgen. Tot dat einde stelde zij een leger te zamen, talrijk genoeg om alle grenzen te verdedigen, goed georganiseerd en geoefend, en bekwaam om zich met al de legers van ons werelddeel te meten.

In dezen omvattenden werkkring, werd de groothartige vorstin, van het jaar 1765 af, krachtadig ondersteund door haren zoon en mede-regent, keizer JOZEF II, die de veldmaarschalk SACY tot leeraar in de krijgskunde gehad had. Eenigen tijd later, onderzocht de keizer, op zijne reizen door de monarchie, den toestand der troepen, arsenalen, vestingen, kazernen, hospitalen, wegen, bruggen, enz., en verzamelde zich een schat van praktische ervaringen. Daarna wijdde hij zich met geestdrift aan de verschillende gedeelten van samenstelling en oefening van het leger. Daartoe hadden zijne reizen naar buitenlands, waarop hij den aard en de bijzonderheden der vreemde legers had leeren kennen, hem veel nut gedaan, zooals bleek uit zijn tienjarig beheer der militaire zaken.

De leiding der taktische afdeling, werd naar het toenmaals heerschende stelsel geregeld, terwijl er tot oefening in het manoeuvreren, vele malen groote korpsen in legerkampen vereenigd werden. Deze legerkampen werden altijd door de keizerin bezocht, en niet alleen in tijd van vrede, maar ook, zoo als te Heidelberg, in oorlogstijd. Bij zulke gelegenheden wist zij de soldaten door woord en houding, met geestdrift te bezielen, en den soldatenstand een hoog aanzien te geven. De troepen namen nu ook met elk jaar in taktische geoefendheid, en de artillerie en technische korpsen, in wetenschappelijke kennis toe.

Wettelijke voorschriften voor de inwendige dienst, en de aanvulling van het leger, voor het transport, de inkwartiering en verpleging volgden elkander spoedig op, en volmaakten meer en

meer het dienstwezen van het staande leger. De linie-infanterie was sedert het jaar 1728 in de dienst en het exerceren naar het reglement van den veldmaarschalk graaf REGAL geoefend, tot dat KAREL VI in 1737 en MARIA THERESIA in 1749, nieuwe reglementen voorschreven. Het marcheren met gelijke passen op de muzyk-maat, werd in 1740 ingevoerd. De houten laadstokken werden in 1742 door ijzeren vervangen, terwijl de Duitsche infanterie in 1765, de ligte sabel ontving, van hetzelfde model als die welke de Hongaarsche troepen en de grenadiers reeds lang gedragen hadden. In 1767 werd de driekante opgetoomde hoed door lederen kasketten vervangen, terwijl er kortere monteringsrokken en kapot-mantels werden ingevoerd. De grondkleur der montering bleef, even als vroeger, wit, terwijl de regimenten door de kleur der knopen en van den kraag werden onderscheiden. De grenadier-kompagnien van elke drie regimenten, werden in 1769 tot blijvende en zelfstandige bataillons te zamen gesteld. Bij de geweren werden nu ook de kegelvormige zundgaten, de vuurscheren aan de pannen, en de cilindervormige ijzeren laadstok, in navolging der Pruisische geweren ingevoerd. De sterkte der infanterie-regimenten, wisselde, in de laatste helft der achttiende eeuw, meermalen af, dewijl zij nu eens 3 bataillons, dan weder 4 bataillons van 4 tot 6 kompagnien vormden, zoodat er regimenten bestonden die somwijlen 2500 tot 4400 man sterk waren. Het jagerkorps, waarvan wij in de geschiedenis des zevenjarigen oorlogs gewag vinden gemaakt, en dat in 1758 werd opgerigt, was ook bij het sluiten van den vrede, weder ontbonden. Het Tiroler scherpschutters-korps, dat in den oorlog van 1778-1779 en in den Turkschen veldtocht in 1788 figureerde, ontving allengskens eene vastere samenstelling. De beste schutters van dat korps, waren in den laatstbedoelden veldtocht met windbussen, van een bijzonder maaksel, door GIRARDONI uitgevonden, bewapend. De zevenjarige en Turksche oorlogen deden ook verschillende vrijkorpsen ontstaan, waaronder die van den majoor VON TRENK, van den kapitein SIMBSCHEN en van den kolonel MIHALYERICH, groote vermaardheid verwierven, doch die bij het sluiten van den vrede, weder werden ontbonden.

De ruitery, die tot aan 1751, naar de Observationspunkte van KHEVENHÜLLER (waarvan in 1748 de derde uitgave verscheen) geoefend was, ontving in dat jaar een reglement, dat op last der keizerin was ontworpen. Andere reglementen, zooals dat van den veldmaarschalk-luitenant RADICATI, met de veranderingen daarop gemaakt door den graaf d'AYASASSA, bleven niet lang in zwang, en werden spoedig door het nieuw reglement, door den veldmaarschalk graaf LACY ontworpen, en dat in 1769 compleet in het licht verscheen, verdrongen. De voorschriften ten dienste der groote kavallerie-evolutien, door

laatstgenoemden in 1774 in het licht gegeven, bleven langen tijd in hoog aanzien bij de Oostenrijksche kavallerie.

Sedert den aanvang der achttiende eeuw, waren de kurassieren dragonder-regimenten uit 12 kompagnien of 6 eskadrons gevormd; maar de sterkte der regimenten wisselde meermalen tusschen de 800 en 1200, en bij de dragonders somwijlen tot 1300 man af. De indeeling in kompagnien, hield in 1770 op, zoodat de regimenten sedert dien tijd in 6 veld-eskadrons of in 3 divisien en 1 reserve-eskadron verdeeld bleven. De karabinieren en grenadier-kompagnien der zware kavallerie, werden in 1768 tot twee afzonderlijke karabinier-regimenten te samengetrokken, welke, even als de kurassiers gewapend, en uitgerust werden, zoodat zij alleen door den omzoomden hoed kenbaar waren. Beide deze regimenten, werden in 1773 nog met twee eskadrons chevaux-legers vermeerderd. Onderscheidene dragonder-regimenten werden achtereenvolgens, in de jaren 1768, 1775 en 1779, tot chevaux-legers gevormd, terwijl men de dragonders het bajonet-geweer afnam en daarvoor karabinen in plaats gaf. In 1774 werden alle kavallerie-regimenten, ook in de infanterie-exercitien geoeffend, voor de gevallen dat zij te voet moesten vechten.

De hussaren-regimenten bestonden sedert 1726 uit 12 kompagnien of 6 eskadrons (vroeger 800 tot 1000 man), doch van 1748 af, uit 10, en van 1756 weder uit 12 kompagnien. De indeeling van kompagnien had reeds in 1767 opgehouden. Deze regimenten verkregen, even als alle de anderen, in 1769 rangnummers, terwijl zij in 1770 in 7 eskadrons, en in 1781 in 10 veld-eskadrons of 5 divisien en 1 reserve-eskadron, voor vast werden ingedeeld. De sterkte der hussaren-regimenten, wisselden in de bedoelde eeuw, van 800 tot 2200 man af.

In het jaar 1784 werd het eerste Poolsche uhlanen-korps opgerigt; waartoe men aanvankelijk de voor de kavallerie-dienst geschikte Polen, uit de Duitsche infanterie-regimenten trok, en dat later tot 8 eskadrons compleet gemaakt werd, door vrijwillige werving in Galliciën. In 1787 werden de uhlanen in zelfstandige divisien verdeeld, bij de regimenten chevaux-legers ingedeeld, waarbij zij echter hunne bewapening en bijzondere Poolsche kleeding (groene kurtka, pantalon en geele czapka) behielden.

Onder de zorgvuldige bemoeijingen der keizerin, voor de krachtige samenstelling van het leger, moet ook genoemd worden, de oprigting van groote stoeterijen, en de wetenschappelijke leiding welke aan de paarden-artsenijkunde gegeven werd; zoodat in dat gedeelte van samenstelling en aanvulling, de Oostenrijksche kavallerie eene der eerste van ons werelddeel werd.

De artillerie bereikte door de zorg van den veldmaarschalk prins WENZEL LIECHTENSTEIN, directeur-generaal der artillerie, van het jaar 1744 tot 1772, eenen hoogen trap van volkomenheid. Daartoe werd het geheele korps, na den vrede van Aken, in Bohemen te samengetrokken, en Budweis tot hoofdkwartier gekozen. Vroeger uit ongeveer 800 man zamengesteld, werd dit korps alsnu tot 1000 man gebragt, en vlijtig geoeffend in de praktische bediening van het geschut, en alle verdere technische artillerie-werkzaamheden. Na vele vergelijkende proeven, werden er alsnu lichtere veldstukken ingevoerd, terwijl reeds in 1748 doelmatige rigtwerktuigen de rigtwigge verving. De laadlepels werden eveneens afgeschafte en door stoffen patronen en het gebruik der ruimaalden vervangen; evenzoo werden de pijpjes en zunders ingevoerd. In 1755 was het artillerie-korps reeds tot 2000 man versterkt, welke in 24 kompagnien verdeeld waren; in 1757 ontving het een eigen reglement. In 1758 werd het korps op 30 kompagnien (3,500 man) gebragt, waarbij nog een artillerie-fuselier-regiment werd opgerigt. De veld-artillerie werd in 1763 in drie brigaden, ieder van 10 kompagnien, verdeeld, en telde in het volgende jaar reeds eene getalsterkte van 4488 man; het fuselier-regiment werd echter tot op één bataillon verminderd.

Toen de prins ULRICH KINSKY, in 1772, de generale directie had overgenomen, werd het geheele korps veld-artillerie met het fuselier-bataillon, in 3 regimenten, ieder van 4 bataillons of 16 kompagnien, in de zoogenaamde huis-artillerie, in 12 garnizoens-districten ingedeeld. In 1774 bragt men voor het eerst een munitie-kast op de voorwagens aan, terwijl men nu verschillende proeven nam, om den duur en de houbaarheid der zware stukken geschut te bepalen. Het kavallerie-geschut, bij welke de bedienings-manschappen, in den marsch, op munitie-kasten (aan de affluit bevestigd, met gevulde lederen kussens voorzien) plaats namen, werd in 1778 voor het eerst gebruikt. Deze langwerpige kasten, door de gevulde kussens een cilindervormige gedaante verkrijgende, werden met den naam van Worst (Wurst) bestempeld. Omstreeks dezen tijd, werden de zoogenaamde sleeptuigen of sleeptouwen, bij het linie-geschut ingevoerd, om daarmede bij het voorwaarts of achterwaarts gaan, door het aanbrenge van voorspan-paarden, den arbeid der handlangers te verlichten.

Onder de algemeene directie van den veldmaarschalk graaf JOSEPH COLLOREDO (1778) werden de artillerie-scholen voortreffelijk ingerigt, terwijl in 1783 de geweer-fabriek in Wenen, en in 1787 het geweer-makers leer-instituut in de stad Stier, op eenen voortreffelijken voet georganiseerd werden. Een afzonderlijk Bom-

bardierkorps van 4 kompagnien (740 man) kreeg in 1786 zijn aanwezen, waartoe de artillerie-regimenten hunne opper- en gewone vuurwerkers, als ook hunne bombardiers moesten afgeven; waarna in 1790, ieder der drie regimenten, nog met 2 kompagnien, en het bombardierkorps met 92 man werd versterkt, terwijl er een tweede artillerie-fuselier-bataillon, met 8 kompagnien werd zamengesteld.

Het artillerie-veldtuig-ambt bestond, in zekeren zin, even lang als het artillerie-korps. Deze inrigting, die in 1756 eene meer bepaalde organisatie ontving, heeft zeer veel nut gesticht, en was een der oorzaken, waarom de Oostenrijksche artillerie zooveel beter dan die der Pruiszen was. In 1772 werd dit gedeelte van het wapen, aan eene geheel nieuwe organisatie onderworpen.

De veld-artillerie had van den vroegsten tijd af een eigen voerwezen, dat onder den eigenaardigen naam van Rosspartei bekend stond. Deze bespande het geschut en transporteerde de munitie- en artillerie-voorraad, en werd gewoonlijk bij het einde van den oorlog, zeer veel verminderd. In het jaar 1772 werd deze inrigting geheel ontbonden, en in 1778 het militaire voerwezenkorps opgerigt, welke in divisien verdeeld was. Een gedeelte van dit korps was bestemd voor de bespanning van het geschut en waartoe het betrekking had; een ander gedeelte was voor het transport van legerbehoefden aangewezen. Dit korps werd bij afwisseling vermeerderd, dan weder verminderd, tot dat er eindelijk in 1789 eene pak-reserve, uit paardenleiders en pakpaarden bestaande, werd ingevoerd.

Het korps ingenieurs, met veel zorg in de Akademiën te Weenen en Brussel opgekweekt, bereikte eenen hoogen trap van volkomenheid bij de belegeringen van Schweidnitz, Glätz, Choczem, Novi, Berbir, Belgrado, Czettin, even als bij de verdedigingen van Freiburg, Ostende, Olmutz, Dresden, Schweidnitz, enz. In 1748 ontving het korps ingenieurs een eigen reglement. De mineurs waren vroeger bij de veld-artillerie ingedeeld, waarbij zij eene kompagnie vormden. In 1748 werden zij tot 2 en in 1763 tot 4 kompagnien vermeerderd, toen zij onder den naam van mineur-brigade, een meer zelfstandig korps uitmaakten. Het sappeurkorps werd in 1760 opgerigt en bij het ingenieur-korps ingedeeld. In den aanvang was dit korps slechts 3, later 4 kompagnien sterk.

Het pontonnier-korps telde in 1763 slechts 2 veld- en 1 huis-(depôt) kompagnie. In 1768 vormde men daaruit een bataillon van 4 kompagnien.

De veldmaarschalk LACY had in 1758 het eerste pionnier-bataillon opgerigt, hetwelk in 1763 ontbonden werd. Een dergelijk bataillon, in 1778 zamengesteld, werd eveneens in 1779 ontbonden. Een in 1788 nieuw zamengestelde, en in 1789 met een 2de bataillon versterkt pionnierkorps, onderging in 1790 hetzelfde lot.

Het korps invaliden, werd in 1772 aan eene nieuwe organisatie onderworpen, terwijl er verschillende invalide-huizen, zowel in Weenen als in de gewesten der monarchie, werden gebouwd en ingerigt.

De conscriptie werd in alle de erflanden ingevoerd, onder welke wet ook de Israëlieten, tijdens de regering van keizer JOZEF, insgelijks werden onderworpen. De rijkswerving die vroeger bestond, werd in 1766 veel doelmatiger geregeld, terwijl elk der Duitsche linie-infanterie-regimenten een eigen werf-district werd aangewezen. Deze regimenten ontvingen in 1771, ook in de erflanden, vaste werfkantons en stafkwartieren; terwijl in 1783 aan elk der 37 Duitsche regimenten, insgelijks een werfdistrict in Galliciën werd aangewezen.

De kavallerie vulde zich tot 1771 door werving aan, doch in dat jaar werd bepaald, dat de Duitsche kavallerie-regimenten zich uit de Duitsche infanterie-werfdistricten, of uit deze regimenten zelve zouden aanvullen. De aanvulling der Hongaarsche regimenten te voet en te paard, hing geheel af van de bewilliging der landdagen en van vrije werving. De administratie was eenvoudig. Orde en spaarzaamheid heerschten in al derzelve takken. De troepen waren vroeger op de marschen en in de kwartieren van burgers en hoeren, even als de dienstpaarden, gevoed, terwijl het bedrag daarvan, bij de belasting in mindering geleden werd. Later (1748) werd deze tak der dienst, door een nieuw reglement meer bepaald geregeld.

Uit dit beknopt overzicht, zal men hebben kunnen zien, hoe vele zorgen er besteed werden aan de inrigting van het staande leger, en daaruit zal men kunnen afleiden, dat juist deze voorzorgen, Oostenrijk in de mogelijkheid stelden, om zoo langdurig tegen het ongeluk te worstelen. De verdere geschiedenis en de bijzonderheden dezer krijgsmagt, van het jaar 1796 af, zullen wij hier niet opnemen, daar deze in de Bijdragen tot de krijgsgeschiedenis van NAPOLEON, van den kapitein VAN LOBEN SELS, zijn ingevlochten. Wij kunnen alsnu overgaan tot den tegenwoordigen toestand, van dit in vele opzigten klassiek leger.

HET MILITAIRE WEZEN.

Wat de landmagt der Oostenrijksche monarchie aanbetreft, deze bestaat uit het staande leger en de Landwehr.

De opperste leiding van alles wat tot het krijgswezen in betrekking staat, berust in handen van den Hofkrijgsraad, welke te Weenen zitting heeft.

Voor de leiding van de bijzonderheden der enkele takken van beheer, zijn aan dezen hofkrijgsraad verbonden en aan dezelve onderworpen, elf departementen van militair admini-

stratief bestuur en vier departementen van justitie. Over het algemeen oefent deze hofkrijgsraad dezelfde betrekking uit van de administratie, die wij bij ons en andere landen, onder den naam van ministerie van oorlog kennen. Dit overwegend en wetgevend ligchaam, heeft in de oorlogen die Oostenrijk vroeger, en in den laatsten tijd tegen den Franschen omwentelingsgeest heeft gevoerd, eene overwigtige, doch ongelukkige rol gespeeld, omdat hetzelve, behalve het algemeene administratieve bestuur, ook de leiding der operatiën van de te velde zijnde, en dikwerf van Weenen verwijderde legers, mede aan zich hield. In de laatste veldtogten, en vooral d'e in Frankrijk, in 1814, en later nog gedurende de expeditie tegen Napels zijn gevoerd, was men van dezen voorouderlijken, en met den gang der zaken niet meer strookende wijze van handelen, afgegaan. De hervormingen die in het hooge bestuur hebben plaats gehad, als ook de grondslagen waarop het Deutsche bondsleger is tezamen gesteld, doen met eenigen grond van zekerheid vooronderstellen, dat, deze krijgsraad in het vervolg wel de plannen van veldtogten zal bewerken, maar zich niet meer zal bezig houden met de wijze van uitvoering. Dit voorzeker kan als eenen grooten stap voorwaarts beschouwd worden, die het Oostenrijksch bestuur gedaan heeft, nadat het zoo veelvuldige lessen ontvangen had.

Aan het hoofd van dezen hofkrijgsraad is een voorzitter en twee vice-voorzitters (generaals van het leger) gesteld. Behalve deze zijn er nog meerdere generaals bij dien raad gedetacheerd, terwijl ieder departement een hofraad als verslaggever, met het noodige ondergeschikte personeel bezit.

Onder de contrôle van den hofkrijgsraad staan insgelijks: de generaal-kwartiermeesterstaf, de algemeene directie der artillerie en genie, benevens de 12 kommanderende generaals, in de onderscheidene gewesten der monarchie verdeeld.

De aanvulling van den kriegsstaat, wordt bewerkstelligd door dienstplichtigheid, die echter te veel uitzonderingen toelaat, om haar algemeen te noemen.

Elk Duitsch, Galliciesch, Illyrisch en Italiaansch regiment, is een bepaald kanton met een betrekkelijk sterk aantal individuen aangewezen (tegenwoordig over de 3 tot 500,000 hoofden) voor aanvulling der aftredende manschappen. Deze aanvulling wordt door conscriptie en loting bewerkstelligd.

Elk burger of landman, in deze kantons woonachtig, is dienstplichtig, en van zijn 19de tot het 29ste levensjaar, tot de dienst in de linie, en na afloop daarvan tot zijn 40ste of 45ste levensjaar, tot de dienst bij de Landwehr verplicht.

Plaatsvervanging wordt door de wet toegestaan, waarbij bepaald is, dat de uitgediende manschappen tot het 36ste levensjaar, en niet gediende, niet onder de 25 en niet boven de 29 jaren worden toegelaten.

Er hebben uitzonderingen op de dienstplichtigheid, ten gunste van den adel en de geestelijkheid, en ook nog voor eenige andere categorieën plaats. De Hongaarsche en Zevenbergsche regimenten worden door werving, tegen een bepaald handgeld, en door levering van rekruten, waartoe de rijke adel en de koninklijke vrijsteden verplicht zijn, aangevuld. Deze wervingen en rekruten-leveringen moeten door den landdag worden toegestaan en uitgeschreven. De dienstplichtigheid der militaire grensbewoners wordt in een bijzonder hoofdstuk behandeld.

De diensttijd was vroeger op 14 jaren voor de Duitsche en op 8 jaren voor de Italiaansche en Tyrolsche gewesten vastgesteld; thans echter is de diensttijd voor alle Duitsche en Hongaarsche soldaten, op 10 jaren bepaald.

Aan de artillerie staat de werving door de geheele monarchie open; de aangeworvenen verbinden zich gewoonlijk bij dat wapen voor geheel hun leven.

Bij vele korpsen dienen de manschappen veeltijds vrijwillig door, bijzonderlijk bij de kavallerie; en bij de meeste regimenten treft men niet zelden manschappen aan, die vijftig jaren actief gediend hebben. De paarden worden lang in dienst gehouden, omdat zij eerst laat en met vele voorzorgen worden toegereden. Daarbij heeft men de goede inrigting getroffen, dat de ruiter die zijn paard 10 jaren gereden heeft en als het dan nog in goeden staat is, een geschenk van drie ducaten verkrijgt, en voor elk volgend jaar op één ducaat toelage regt heeft.

Als een hoofdbeginsel is aangenomen, om de regimenten dikwerf van garnizoen te laten verwisselen. De staatkunde schijnt hierbij eene grootere rol te spelen dan de militaire belangen; de bezetting der bondsvesting Mainz, is echter aan dezen maatregel niet in diezelfde mate onderworpen.

De infanterie en artillerie zijn doorgaande gekazerneerd, met uitzondering van kleine detachementen. Alle de bij de regimenten ingedeelde officieren, tot aan den regiments-kommandant opwaarts, zijn, zelfs in het geval dat zij gehuwd zijn, verplicht in de kazerne te wonen. De vaandels en standaarden der regimenten worden gewoonlijk door de hoofdwacht bewaakt; de manschappen zijn in groote kamers gehuisvest, en slapen twee aan twee, in één bed. De menage wordt kamersgewijze gehouden.

Wat de kavallerie aanbetreft, deze is meesttijds op het platte land, met kleine afdeelingen gekantonneerd, welke zich tijdens de jaarlijksche zamentrekking van troepen, met divisien (2 eskadrons) of in regimenten vereenigen.

Het leger heeft geene vastbepaalde indeeling in legers, legerkorpsen, divisien en brigades. Deze afdeelingen worden slechts voor den tijd van de groote troepen-vereenigingen, of in oorlogstijd gevormd.

(Het vervolg hierna.)

BIJDRAGEN

TOT

DE KRIJSGESCHIEDENIS

VAN

NEËRLANDSCH INDIE.

De belangrijkheid om, door mededeeling van de bijzonderheden en krijgsverrigtingen van het Nederlandsche leger in de overzeesche bezittingen en in het moederland, eene wensche lijke verbroedering tusschen beide deze gedeelten daar te stellen, hebben wij meermalen betoogd. De hooge regering heeft de nuttige strekking van dit denkbeeld welwillend erkend, en heeft hetzelfde bevorderlijk willen zijn. Zijne Excellentie de heer luit.-generaal *van den Bosch*, minister van kolonien, wiens vereerde naam zich in alles mengt, dáár waar Nederland en Indie, eene tol van erkentelijkheid moeten betalen, was het vooral, die ook hier als hooge beschermer optrad. Een gemakkelijke weg te openen voor de mededeeling der bijzonderheden en krijgsverrigtingen van het Nederlandsche leger in de Oost-Indie, ten einde de dáár behaalde wapenroem niet in de vergetelheid wegzonk, was eene eerste noodzakelijkheid ter verwezenlijking van het bovenbedoelde denkbeeld. Een aldergunstigst koninklijk besluit, in den aanvang van dit loopende jaar, door Zijne Excellentie geprovoceerd, heeft aan de redactie van dit tijdschrift het vooruitzicht geopend, dat zij, mede onder de hooge bescherming van Z. E. den luitenant-generaal, gouverneur van Neêrlandsch Indie, hare plannen zal kunnen verwezenlijken, waartoe reeds de noodige voorbereidende stappen zijn gedaan. Het bedoelde besluit toch doet onder anderen kennen: «dat de gouverneurs-generaal in de «Oost- en West-Indische bezittingen, namens Zijne Majesteit «den Koning, zullen worden gemagtigd, om de in dezelve «dienende officieren uit te noodigen, door het leveren van «bijdragen aan de redactie van den *Militairen Spectator*, door «tusschenkomst van het gouvernement, zooveel mogelijk den «bloei en het doel van dat tijdschrift te helpen bevorderen.»

In afwachting van de gunstige uitwerking dezer dispositie, ontvangen wij eene eerste bijdrage van dezelfde hand, waaraan onze lezers de levensschets van den braven kapitein *F. B. Veltman*, verpligt zijn. Wij laten dit stuk als eene eerste Bijdrage, hier dadelijk volgen, in de hoop verkeerende, dat andere officieren van het Oost-Indische leger, thans hier te lande, het hier gegeven voorbeeld, mogen volgen en ons in staat stellen, de rij der Bijdragen te kunnen voortzetten.

Het strekt ons tot genoegen, onzen lezers te kunnen berichten, dat Z. E. de luit.-generaal Baron *van Geen* ons zeer welwillend heeft toegezegd, de inzage van het archief van den oorlog op Celebes, om daaruit zoodanige bijdragen zamen te stellen, die den roem van het Nederlandsche leger zouden kunnen verhoogen, en tot nut en leering strekken van hen, die Koning en Vaderland, in de overzeesche gewesten, reeds dienen, of nog zouden willen dienen.

J. C. VAN RIJNEVELD.

EERSTE BIJDRAGE.

Onder eene menigte officieren, welke zich in den krijg in Indie hebben verdienstelijk gemaakt, behoort de luitenant *Engelbert van Bevervoorden* voorzeker in aanmerking te komen; een officier die, door verraad, te vroeg aan de dienst des konings en der kolonie is ontrukkt geworden. Ofschoon nu zijn dood, en de omstandigheden, waaronder die heeft plaats gehad, slechts treurige herinneringen kunnen te weeg brengen, zoo zal de mededeeling daarvan, nogtans niet onbelangrijk zijn voor zijne nabestaanden en die zijner wapenbroeders, welke hem gekend en geacht hebben, — en het is daarom, dat wij het verhaal daarvan hier laten volgen; — vooraf echter een woord over zijne vroeger bewezene diensten.

Toen de noodlottige opstand, die in Augustus 1850 in ons vaderland losbrak, zich nog niet deed vermoeden, en er voor den jeugdigen militair geene vooruitzichten bestonden, kreeg men berigt van den oorlog, welke in 1825 op Java was uitgebroken. Daardoor onstond bij velen, vooral bij de jonge officieren van het leger, de lust, om zich aldaar eene betere toekomst voor te bereiden, en te deelen in den roem, die er zoo ruimschoots geoogst werd.

Onder de jeugdige officieren, welke door den vermelden oorlog naar Java gelokt werden, behoorde ook de 2de luitenant der infanterie *Engelbert van Bevervoorden*. Naauwelijks was aan zijnen wensch voldaan, of hij vond gelegenheid om zich (op den 2den Mei 1827) zeer voordeelig te doen kennen, bij een gevecht, hetwelk door de 7^e mobiele kolonne, onder den kapitein *Michiels* (1), bij Bonklewon geleverd werd, en waarbij de vijand door eene divisie, bij welke *Engelbert* zich bevond, werd overhoop geworpen.

Bijzonder onderscheidde hij zich vervolgens bij eenen krijgsgtogt, welke den 11den Maart van het jaar 1828, door den kolonel *Cleerens* ondernomen werd, tegen den *Ali-Bassa Kerto-Pengalassan*, die zich in de dessa Ketosso bevond, al-

(1) Thans kolonel, gouverneur en kommandant der troepen ter Westkust van Sumatra.

waar hij door de onzen, den 12den, met het aanbreken van den dag werd overvallen. Bij deze gelegenheid werden er een 20tal muitelingen afgemaakt, terwijl de vijand, die zich daarna verzameld had, en met eene sterke magt kwam opzetten, op nieuw verslagen en een verlies van 40 man toegebracht werd, bij welke gevechten 40 geweren, 80 pikken en eenige andere wapens, benevens 22 paarden, door de onzen veroverd werden.

Op den 1sten Julij 1828, werd door eene kolonne, onder bevel van den kapitein *Renia van Nauta*, tegen den pangerang *Dipo-Negoro-Anom*, die zich met eene magt van 1000 man te Kemadoo bevond, eene expeditie gedaan, ten gevolge waarvan de vijand, met verlies van eenige gesneuvelden en gewonden, geslagen werd, en verscheidene wapenstukken, benevens 18 paarden, den onzen in handen vielen. Het gedrag van de officieren en manschappen welke aan die onderneming deel namen, en onder welke de luitenant *Engelbert van Bevervoorden* zich bevond, werd door den kapitein *van Nauta* zeer geroemd.

Op den 10den Julij van hetzelfde jaar, bestuurde de luitenant *Engelbert van Bevervoorden* eene expeditie van *Tjinkawa* naar de ommestrecken van de *desa Bedoc*, aan den linker oever der *Bogowonto*, welke den vijand 20 dooden en 4 gevangenen kostte, terwijl eenige wapens, paarden en kostbaarheden door de onzen veroverd werden, en de uitslag der onderneming in allen deele van het beleid getuigde, waarmede dezelve was aangevoerd geworden.

In het laatst van de maand Julij 1829, werden door de 1^e, 2^e en 4^e kolonnen, benevens door de troepen in de *Bagelen*, eenige gecombineerde bewegingen volbragt, welke den vijand veel nadeel toebagten, en die onder anderen ten gevolge hadden, dat op den 26sten van die maand, de pangerang *Adi-Patty-Anom*, oudste zoon van den hoofdrebel, benevens de radeen *Soekor*, zoon van den gewezen regent van *Samarang*, met hun gevolg, door de 1^e kolonne werden gevangen gemaakt. Daarbij had de kolonel *Cleerens* zijne troepen te *Benata en Flogo*, en een detachement infanterie, benevens de hulptroepen van *Boeton*, onder den luitenant *Engelbert van Bevervoorden*, in den bergpas van *Wodjo* zoodanig geposteerd, dat de vijand, die voor de 1^e kolonne had moeten wijken, op die magt stootende, uit elkander geraakte, en voorts van de kavallerie nog verlies te lijden had. Deze bewegingen werden voorafgegaan door eene expeditie, mede op den rechter oever van de *Bogowonto*, naar de *desa Gedong-Kwalie*, welke door *Engelbert* met dat gevolg werd ten uitvoer gebracht, dat de vijand, dien hij aldaar had opgezocht, in allerijl de vlugt had moeten nemen, achterlatende de gezadde paarden der hoofden, benevens verscheidene wapenstukken.

In een rapport van den bevelvoerenden generaal, van den 1sten

Augustus 1829, aan het hoofd des bestuurs onzer Oost-Indische bezittingen, wordt voorts de onderwerping vermeld van verscheidene Javaansche hoofden met hunne volgelingen. Onder anderen wordt daarin berigt gegeven van de onderwerping der *tommongongs Tjokro-di-Rodjo en Rendellang*, benevens 8 *rongo's*, 16 *ingebeij's* en 92 *pradjoerits*, waaronder 20 geweerdragende, welks hoofden met de hunne de zaak der muitelingen, van den aanvang der onlusten af, zeer waren toegedaan geweest, terwijl de bevelvoerende generaal voorts zegt, dat tot deze, voor den gunstigen staat van zaken in *Bagelen*, niet onbelangrijke onderwerping, veel heeft bijgedragen, eene doelmatige en lang onderhoudene briefwisseling van den luitenant *Engelbert van Bevervoorden*, die met veel lof genoemd wordt, zoo ter zake van de geschiktheid welke hij aan den dag legde om met inlanders om te gaan, als wegens de gunstige wijze, waarop hij zich als militair steeds had doen kennen.

In de maand Augustus 1829 werd de luitenant *Engelbert van Bevervoorden*, met eenige infanterie en *barissans*, benevens de hulptroepen van *Boeton*, door den kolonel *Cleerens* naar den linker oever van de *Bogowonto* gezonden, om den vijand aldaar in het *Kliergebergte* op te zoeken, ten gevolge waarvan hij een *tommongong* en acht vrouwen van vijandelijke hoofden, waaronder die van *Kiay-modjo*, de vrouw en kinderen van den pangerang *Pako-ningrat* en van *Pringo-logo*, in handen kreeg. Het is aan de gevolgen daarvan, dat de latere onderwerping van den pangerang *Pako-ningrat*, broeder van den pangerang *Mangko-diningrat*, benevens een gevolg van 40, met geweren en pikken gewapende manschappen, waarvan de bevelvoerende generaal bij deszelfs rapport van den 12den September 1829, aan het hoofd des bestuurs mededeeling doet, door denzelfden wordt toegeschreven, terwijl de verdienste van den luitenant *Engelbert van Bevervoorden*, deswege zeer geroemd wordt.

Engelbert nam voorts met eenige troepen, welke tot dat einde onder zijne bevelen waren gesteld geworden, een zeer werkdadig deel aan de vervolging, welke in het begin van September 1829, door onderscheidene kolonnen en detachementen, tegen *Dipo-Negoro* en zijnen aanhang, in het *Kliergebergte* werd in het werk gesteld. Het gelukte hem eenige malen de vijandelijke achterhoede te bereiken en eenig nadeel toe te brengen, onder anderen in den avond van den 6den te *Koepak*, welke plaats bij zijne aankomst aldaar door de vijandelijke hoofdmagt reeds verlaten was, doch alwaar twee manschappen van eene achtergelatene wacht werden afgemaakt, terwijl eenige wapens en andere goederen, door de *Boetonsche* hulptroepen werden buit gemaakt.

Bij koninklijk besluit van den 10den Maart 1851, werd de luitenant *Engelbert van Bevervoorden*, ter belooning der me-

nigvuldige goede diensten, door hem gedurende den oorlog op Java bewezen, tot ridder van de Militaire Willems-orde benoemd.

Nadat in 1850 de oorlog op Java gelukkig geëindigd was, deed zich voor het Indische leger weldra eene andere gelegenheid op om nieuwe lauweren te plukken. Zoo lang de oorlog op Java geduurd had, had gebrek aan middelen de noodzakelijkheid doen ontstaan, om ter Westkust van Sumatra slechts defensief te ageren; doch zulks had ten gevolge, dat de euveldmoed van onze vijanden aldaar, in 1850 zoo hoog gestegen was, dat het hoofd des bestuurs besloot daaraan paal en perk te stellen, en aan den kolonel *Elout*, die met het civiel en militair gezag te dier kust bekleed werd, de taak opdroeg, om het offensieve te hervatten en den vijand ten onder te brengen.

De kolonel *Elout* vertrok dien ten gevolge in het begin van het jaar 1851 naar Padang. De hoofd-officier begreep dat het wenschelijk was, bij de onderneming van zulk eene moeilijke taak, zich door een bekwaam officier, als adjudant te doen ondersteunen, en zijne keuze viel daarom op den luitenant *Engelbert*, die zich gedurende den oorlog op Java zoo voordeelig had doen kennen.

Met veel onderscheiding nam *Engelbert* deel aan de gevechten welke in de 7 Kotta's, te Narras en op verschillende andere plaatsen ter westkust van Sumatra geleverd werden, doch niet lang na zijne aankomst ter gemelde kust, begreep de kolonel *Elout*, dat hij van *Engelbert's* bekwaamheid, en van zijne bijzondere geschiktheid om met den inlander om te gaan, in het belang van het gouvernement, voordeelijker partij kon trekken, door hem te belasten met het civiel gezag in het regentschap Priaman. Het was in die betrekking, dat hij zich hoog verdienstelijk maakte. Door onvermoeiden ijver wist hij met voorname vijandelijke opperhoofden correspondentie aan te knopen, hun vertrouwen te winnen, en velen hunner tot onderwerping aan het gouvernement over te halen, zoodat hij door overreding verkreeg, wat anders met de wapens zoude hebben moeten gewonnen worden, en een uitgestrekt grondgebied zich aan het Nederlandsch gezag onderwierp, terwijl hij ook door zijn onvermoeid streven er veel aan toebragt, dat de beruchte toeanke *Nan-tjerdik* van Narras, die na de overmeestering van zijne verblijfplaats, de wijk naar Bondjol genomen had, in 1852 bij het gouvernement in onderwerping kwam; — eene zaak welke van het hoogste belang geacht werd.

Toen daarna in 1852, onze troepen naar Bondjol en Rau oprukten, bewees *Engelbert* op nieuw gewigtige diensten. Hij werkte ijverig mede om de bevolking dier gewesten tot onderwerping over te halen, en aan hem werd de regeling van ons gezag in die gewesten, waarvan het bestuur vooreerst met

dat van het regentschap Priaman vereenigd werd, voor een groot gedeelte toevertrouwd.

Toen in Januarij 1853 de conspiratie van de gezamenlijke Padries en Maleijers tegen het Nederlandsche gouvernement, te Bondjol en op eenige andere plaatsen, op eene zoo noodlottige wijze uitbrak, bevond *Engelbert* zich in het landschap Rau, alwaar, onder zijne leiding, te Pademan-tingie, eene redoute — het fort Amerongen genaamd — was opgeworpen.

Onbewust van hetgeen te Bondjol en te Loebo-Sikapping, alwaar onze posten afgeloopen en derzelver bezettingen vermoord waren, was voorgevallen, vertrok *Engelbert* met slechts een zwak eskorte van Maduresche soldaten, van Rau naar Priaman, alwaar zijne tegenwoordigheid vereischt werd. Kort voor zijn vertrek, ontving hij eenen brief van den Toeanke-Moeda, die door de onzen tot regent over Bondjol en onderhoorigheden was aangesteld, en die hem aanraade, om zich op den voorgenomen togt door een sterk geleide te doen vergezellen, omdat hij voor den geest der bevolking niet durfde instaan. *Engelbert* stelde echter in de gezindheid van die bevolking een te goed vertrouwen, en sloeg op die waarschuwing, helaas! geen acht (1). Op zijn eersten marsch naar Loender, alwaar hij des nachts verblijven moest, trof niets bijzonders zijne aandacht. Den volgenden morgen van daar weder afmarcherende, ondervond hij wel eenige moeilijkheden ter bekoming van de noodige transportmiddelen, maar ook dit baarde hem geen wantrouwen. Op den verderen marsch naar Loebo-Sikapping, geen kwaad vermoedende, met zijne Madurezen in de schaduw gezeten zijnde, om van de vermoeijenissen wat uit te rusten, viel er onverwacht een schot uit het naast gelegen woud, waardoor een der Maduresche soldaten, die voor *Engelbert* stond, doodelijk getroffen werd. Ziende naar de plaats van waar het schot gekomen was, ontwaarde hij een Padrie, die met de kwartiermuts van een jager van het 1° ba-taillon gedekt, wegliep. Nu begon *Engelbert* met de zijnen voor het eerst kwaad te vermoeden, waarom hij den marsch naar Loebo-Sikapping, welke post niet meer ver af was, met

(1) Het verdient opmerking dat de Maleische schrijver van den luitenant *Engelbert*, na het lezen van dien brief, hem voor den Toeanke-Moeda zelf waarschuwde, zeggende: dat die brief bij hem achterdocht verwekte aangaande de gezindheid van dien toeanke, en dat *E.* zich dus voor dezen moest wachten. Het is later ook gebleken dat de Toeanke-Moeda aan de zamenzwering tegen de onzen, een zeer werkdadig deel genomen heeft, en toen onze bezetting te Bondjol met het aanbreeken van den dag overvallen werd, bevond hij zich aan het hoofd der Padries welke dit verraad pleegden; hij werd door de onzen, die zich verdedigden, bij die gelegenheid zwaar gewond, aan welke wonde hij later overleden is. De brief van den Toeanke-Moeda was dus alleen bestemd, om alle verdenking van hem af te wenden, in het geval dat zijn aanslag tegen de onzen mistukken mogt, eene voorzorg die bij de Padries en Maleijers ter westkust van Sumatra, meer gebruikelijk schijnt te zijn, en dien ten gevolge aan den voormelden Maleischen schrijver niet vreemd was.

waakzaamheid voortzette, daar hij begreep, dat indien de bevolking vijandig geworden was, het niet meer mogelijk zijn zoude, den terugtogt naar Rau te volbrengen.

In de vlakte gekomen zijnde, vond hij aldaar eene menigte Padries, welke hem spottenderwijze toeriepen: « Gaat maar naar Loebo-Sikapping, daar zult gy koelies, daar zult gy levensmiddelen vinden! enz.»

Te Loebo-Sikapping aangekomen zijnde, vertoonde zich een schrikkelijk tooneel voor zijne oogen. Hij vond onze sterkte afgehoopen, de bezetting op de gruwzaamste wijze vermoord, en in de aldaar gevestigde infirmerie niet dan lijken. Het hooploze van zijnen toestand nu in deszelfs geheelen omvang inziende, daar geen terugtogt meer mogelijk was, vergaderde Engelbert zijne Madurezen om zich, en bad hen, hem te verlaten, en zich van hunne militaire kleeding en wapens te ontdoen, zich te verspreiden, en op zoodanige wijze ieder voor zich redding te zoeken; iets dat niet hoopeloos was; terwijl hij zich en hen allen voor verloren hield, wanneer zij bij elkander bleven, daar zij zich dan nergens onopgemerkt, zouden kunnen ophouden, en zijne blanke kleur hen bovendien verraden zou. Maar de brave Madurezen waren niet te bewegen, om alleen op hun zelfbehoud bedacht te zijn; — vast besloten zij, om Engelbert tot het uiterste bij te staan, en met hem te ontkomen of te sneven.

Engelbert verliet dan met zijne zwakke getrouwe bende dit akelig schouwtooneel, met het voornemen om zich zoo mogelijk, door de valei van Alahan-pandjang, langs Bondjol, naar de Padangsche bovenlanden, alwaar onze hoofdmagt zich bevond, te begeven. De vijand betwistte hem nu echter den aftogt, en vervolgde hem onder een gestadig vuur, waardoor sommigen der Madurezen ligt gekwetst werden; zich met bedaardheid verdedigende, gelukte het hun echter eene rivier op een uur afstands van Loebo-Sikapping te bereiken, en door de duisternis begunstigd, in het daar achter gelegen gebergte van Bondjol de wijk te nemen.

Ruim acht dagen zwierf Engelbert met de zijnen, van levensmiddelen beroofd, in het gebergte rond. Over dag hielden zij zich steeds in het dichtste van het bosch verborgen, terwijl zij des nachts trachteten, zich naar de zijde der Padangsche bovenlanden te begeven, daartoe den loop der rivieren tot rigtsnoer nemende. Het zwerven in de digte, bijna ontoegankelijke bosschen, had hunne kleeding geheel vernield, terwijl, aangezien zij niets dan bladeren en wortelen van boomen, en wat wilden pisang tot voedsel hadden, hunne krachten door gebrek geheel waren uitgeput, en Engelbert, die bovendien van geenen sterken lichaamsbouw was, naar eene schim geleek. Langzamerhand waren zij echter reeds ver gevorderd, om het doel hunner wenschen te bereiken, toen zij onge-

lukkigerwijze ontdekt werden door eene vrouw, welke in het rijstveld arbeidde, en die dadelijk naar eene nabij zijnde kampong liep, om te berigten dat zij *Orang-poeti* (Europeanen) gezien had. Weldra werd nu Engelbert met zijne zwakke bende, door vermoeijenissen en ontberingen, niet meer in staat zich door eenen spoedigen aftogt te redden, met overmagt aangevallen. De Madurezen verdedigden zich manmoedig, doch het gevecht was slechts van korten duur, daar hun voorraad patronen, die in het vorig gevecht bij Loebo-Sikapping reeds zeer verminderd was, nu weldra geheel uitgeput werd. De Padries openden een levendig vuur, hetwelk de Madurezen spoedig dood of gekwetst deed nederstorten, tot dat Engelbert met slechts twee hunner, die door gebrek aan patronen geen schot meer doen konden, overbleef. Deze beide Madurezen werden van achteren aangegrepen en gevangen genomen.

Verwonderd dat Engelbert, in weerwil van hun hevig vuur, niet was gewond geworden, schreef hun bijgeloof hem onkwetsbaarheid (*betoeah*) toe; ofschoon slechts met een reeds gebroken sabel gewapend, durfde geen hunner hem naderen, maar wierpen zij hem met lanssen en steenen, tot dat hij op de knieën nederzeeg. Als over hun eigen wreedheid verbaasd, had er een oogenblik pozing plaats, maar nu trad een hunner hoofden voorwaarts, stiet hem met geweld zijne kris in de borst, haalde hem het hart uit het lijf, en wierp het den zijnen toe, zeggende: « Ziet dan of het hart van dezen Europeaan anders is dan het onze.»

De beide gevangen genomen Madurezen werden in den beginne zeer zorgvuldig en afzonderlijk bewaakt; vervolgens trokken de Padries van hen partij, om de behandeling te leeren van de percussie-bussen, welke zij op de bezetting van Bondjol hadden hant gemaakt. Daar de waakzaamheid langzamerhand verslaptte, ontstond er verstandhouding tusschen de onze en deze beide Madurezen, en vormden zij het plan, om bij de eerste geschikte gelegenheid te ontsnappen; dit gelukte hen, toen de Padries later naar Rau oprukten, om de onzen aldaar aan te tasten. Bij het zwemmen over de rivier Massang, welke zeer gezwollen was, verloor een hunner het leven, zoodat het slechts een dezer Madurezen gelukken mogt, tot de zijnen weder te keeren.

Het is deze Madurees, die van het omkomen van Engelbert en zijne lotgenooten, bij zijne terugkomst, een omstandig verhaal deed aan den luitenant J. C. Boelhouwer, die destijds tijdelijk in Indie dienende, en den luitenant Engelbert van Bevervoorden in het civiel gezag over het regentschap Priaman opgevolgd was, en het is aan dien officier, die zich thans als 1ten luitenant bij het depôt der 12de afdeeling infanterie bevindt, dat wij de mededeeling daarvan verschuldigd zijn.

Aan Engelbert was kort voor zijnen dood, ter belooning

van zijne ter westkust van Sumatra bewezen diensten, eene buitengewone bevordering te beurt gevallen (1), doch hij heeft het genoeg niet mogen genieten daarvan kennis te dragen.

H. M. LANGE.

OVER HET

GELIJKTIJDIG EN ACHTEREENVOLGENDE GEBRUIK

DER

TROEPEN IN HET GEVECHT.

Een fragment uit de algemeene theorie van het gevecht van den Pruisischen generaal von Clausewitz.

Bij eene vroegere gelegenheid hebben wij reeds beloofd, dat wij, in navolging der *Algemeine Militär-Zeitung*, enkele fragmenten uit het onschatbare werk van den overleden generaal von Clausewitz, zouden mededeelen, om, zoo het mogelijk ware, de innerlijke waarde zijner wijsgeerige beschouwingen over de oorlogsvoering, door onze lezers, die daarmede niet mogten bekend zijn, te doen schatten. Door eene zaakkundige keuze, heeft het bovengenoemde tijdschrift ons daartoe den weg gewezen, en dit eenmaal gelegde spoor volgende, vermeenen wij, dat het hieronder volgende fragment niet zonder belangstelling zal gelezen worden. Voor 't minst kan het eenigzins het oordeel over deze en gene wijze van de aanwending en het gebruik onzer troepen, bij groote veld-manoeuvres, toelichten. Het oorspronkelijke werk vereischt veel studie, om de hooge vlugt en de geniale inkleeding van het onderwerp te vatten; daarenboven vergt het eene aanhoudende vergelijking en toetsing van vroeger ontwikkelde grondstellingen, om het voorgedragene wél te begrijpen. Zonder deze vereischten blijft *C.* een idioologue, in den zin, zooals *Napoleon* de ideen-smeders aanduidde; en als zoodanig hebben wij hem reeds meermalen hooren betitelen. Ons voornemen kan alzoo een tweeledig nuttig doel bereiken; uit dien hoofde zal deze vertaling geheel vrij zijn, en met zoodanige bemerkingen aangevuld worden, als den aard van dit fragment vordert.

De strijd tusschen de oude en nieuwe theoretikers, over den vorm der opstelling tot het gevecht, zoude reeds vroeger betere resultaten hebben opgeleverd, wanneer de eerstbedoelden er toe hadden kunnen besluiten, om de algemeene voorwaarden en bepalingen van het gevecht, van meer nabij te beschouwen. Wel verre van de zaak uit dit gezigtspunt te

(1) Bij besluit van het bestuur in Oost-Indie dd. 24 December 1832.

bezien, houden de meesten zich op, met het gelijktijdig gebruik van alle de wapensoorten; — dat natuurlijkerwijze aanleiding moet geven tot eene overmatige verlenging van het front. Deze verlenging of uitbreiding van het front, geeft gelegenheid tot het hoogst mogelijke verveelvuldigen der schoten, en het is daarin, dat de bovenbedoelde eenzijdige beschouwers, den steen der wijzen willen gevonden hebben. Het is geenszins ons doel, om bij het verschil van gevoelen over het voor en tegen der twee- of driegelederen-stelling der infanterie, den handschoen op te rapen. Wél beschouwd, wordt de moeite, welke men zich in dien strijd zoude moeten geven, niet beloond. Vooral niet, wanneer men het tegenwoordige zeer loffelijke streven der infanterie nagaat, om zich overal in te nestelen, en het effen en open terrein te vermijden; localiteiten die op de meeste slagvelden van ons werelddeel, nauwelijks de noodige speelruimte aan den strijdkring der artillerie en kavallerie overlaten. Immers het kan alleen gelden als eene uitzondering op den algemeenen regel, dat eenige bataillons op eene opene vlakte in bataille gesteld, elkander wederkeerig beschieten, en dan zoude het nog altijd te beslissen zijn, of het niet beter ware, zich bij uitsluiting van het tirailleur-vuur te bedienen. De zamengestelde taktiek kan echter geenszins op uitzonderingen gegrond zijn, maar moet altijd in innig verband staan met den waren geest en de strekking der oorlogsvoering.

Stellen wij nog slechts voor een oogenblik op den voorgrond, dat eenige bataillons, in geslotene linien staan en strijden zullen, zonder eenige den minsten steun op het terrein te vinden, dan gelooven wij aan de vereerders der twee-gelederen stelling, twee zaken in bedenking te mogen geven: Het vijandelijk geschutvuur zal in de eerste plaats eene even groote vernieling aanrigten, alsof de bataillons op drie gelederen stonden, want bij de eerstbedoelde stelling, wordt het front een derde uitgestrekter. Wat nu de schoten aan intensive werking verliezen, nemen zij aan extensive werking toe, — die, zoo als bekend is, bij het kartetsvuur veel grooter is. Bij de werking van het vijandelijk geweervuur zal men dezelfde verschijning opmerken; dewijl bij het toenemen der uitgebreidheid van het doel, het aantal treffende kogels ook grooter wordt. Het derde gelid heeft daarenboven niet veel van het vijandelijk kartets- of geweervuur te lijden. Ten anderen, wat nu het gevaar betreft, waaraan het eerste gelid zoude blootgesteld zijn, wanneer het een derde gelid achter zich heeft, dit verdwijnt geheel, wanneer men als grondstelling aanneemt, dat de manschappen uit het derde gelid niet schieten, noch hunne geweren met die uit het 2do gelid zullen wisselen, maar dat zij daár als eene reserve zijn gesteld. De drie-gelederen stelling kan slechts in één geval nadeelig worden; namelijk, als men genoodzaakt is, om een zeker bepaald terrein, dat open en

vlak is, met infanterie te bezetten; waarbij derhalve de lengte van het front, eene bepaalde grootheid of uitgestrektheid is. Een zoodanig geval behoort tot de zeldzaamheden, en daarbij doet de vraag zich als van zelve op: of er dan geene betere wijze van de infanterie te gebruiken, denkbaar is? De van ouds bij ons aangekleefde manier, om steeds in geslotene linien te strijden en door het aantal der schoten, de onzekerheid van treffen eenigzins te bemiddelen, kan toch bezwaarlijk als een beginsel gelden, waarop men kan blijven voortleven; 't welk trouwens ook veelzijdig bestreden is.

Elke overdrevene en ontijdige ontwikkeling der krachten, leidt noodzakelijkerwijze tot de beslissing van het gevecht. Het streven naar eene zoodanige ontwikkeling, heeft gewoonlijk eene te vroegtijdige uitputting der krachten ten gevolge, en dat men genoodzaakt wordt stand te houden, juist in de momenten, dat het naderen van het doel, het dringendst door de omstandigheden gevorderd wordt. Hij die alsdan, in weerwil der noodzakelijkheid om stand te houden, uit overmoedigheid voorwaarts rukt, snelt dikwerf in het midden van overwigtige massa's en stelt zich bloot om volkomen geslagen te worden. Daarom juist was het, dat de veldslagen door *Frederik de Groot*e geleverd, veel bloediger, de overwinningen en de ongelukken der geslagenen veel grooter waren. Maar de werktuigen der overwinningen werden daarmede ook gelijktijdig vernietigd, hetgeen toenmaals minder nadeelige gevolgen had, dewijl de algemeene en zelfstandige reserven nog niet in gebruik waren; voor 't minst niet in den zin zooals *Napoleon* haar aanwendde. De uitgeputte overwinnaar had derhalve geen nog niet gebruikte vijandelijke strijdkrachten in zijne nabijheid te vreezen. Door het achtereen en opvolgend gebruik der strijdkrachten, dat wij van de beste Fransche generaals geleerd hebben, hebben de veldslagen en gevechten een geheel ander karakter verkregen, en daarom is het niet alleen belangrijk, maar ook noodzakelijk, dat de zamengestelde taktiek daarvan notitie neemt.

Gelijktijdigheid, is, bij gemeenschappelijke werking van enkele krachten, eene fundamentele voorwaarde. Dit is ook het geval in den oorlog en voornamelijk in de gevechten. En daar nu het product van het aantal der strijdkrachten, een factor is, zoo zal — bij overigens gelijke omstandigheden — dit gelijktijdig gebruik van alle de strijdkrachten, d. i. de hoogst-mogelijke vereeniging dezer krachten, in den oogenblik de overwinning schenken op eenen vijand, die alle zijne krachten niet gelijktijdig aanwendt, en wel voornamelijk op dat gedeelte der vijandelijke strijdkrachten, dat reeds in het gevecht was. Daar nu echter door deze overwinning op het gedeelte, de morele krachten van den overwinnaar toenemen — en die des over-

wonnene afnemen, zoo volgt daaruit reeds — zelfs ook wanneer het verlies der fysieke krachten, aan beide zijden gelijk groot ware — dat eene zoodanige gedeeltelijke overwinning, de gezamenlijke krachten des overwinnaars, boven die der overwonnenen verheft, en gevolgelijk ook de overwinning in het gezamenlijk of algemeen gemengde gevecht bepaalt.

Deze gevolgtrekkingen stellen echter twee voorwaarden op den voorgrond, die werkelijk niet voorhanden zijn, namelijk: 1°. dat het aantal gelijktijdig aan te wenden strijdkrachten, geen maximum zoude kunnen hebben; 2°. dat het gebruik eener en dezelfde strijdkracht, zoo lang er slechts nog iets van overig is, geene grenzen zoude hebben.

Wat nu het eerste punt betreft, merkt men al spoedig dat het aantal strijders reeds door de ruimte beperkt wordt; immers alles wat niet in werkdadigheid kan komen, moet als overvloedig beschouwd worden. Daardoor wordt alzoo de diepte en de uitgestrektheid der opstelling van alle de strijders, die tot gelijktijdige werkdadigheid geroepen worden, begrensd, en daarmede ook het aantal strijders.

Eene veel gewigtigere beperking van het aantal echter, wordt door den aard van het vuurgevecht daargesteld. Deze stelling wordt bij eene vroegere gelegenheid door *C.* betoogd, en wij dienen alzoo hier in te lasseten wat hij daaromtrent zegt, om den gang zijner ideeën te kunnen volgen. Daar ter plaatse zegt hij: Wanneer twee ongelijke massa's infanterie en artillerie, in gelijke ruimte, evenwijdig tegen elkander over staan, zoo zoude het aantal treffende schoten zich verhouden als het aantal schietende, wanneer namelijk alle schoten goed gemikt waren, op de enkele individuen. Even zoo zouden de treffende schoten zich verhouden, als er naar eene volle schijf geschoten werd; — alzoo, als dat doel niet meer den enkelen man, maar een bataillon, eene linie, enz., was. De schijf die hier bedoeld wordt, is echter geenszins vol, daar zij uit menschen en tusschenruimten is zamengesteld. De tusschenruimten nemen in die mate af, als het aantal der vechtenden, op een en dezelfde ruimte geplaatst, toeneemt. Gevolgelijk zal de werking van een vuurgevecht tusschen ongelijke aantallen strijders tezamen gesteld zijn uit het aantal der schietenden en het aantal vijandelijke troepen, op welke geschoten wordt. Dit heet met andere woorden: het overwigt in getal geeft, in het vuurgevecht, geene overwigtige werking; dewijl men dat, wat men door de menigte zijner schoten wint, weder verliest, door dat de vijandelijke schoten beter kunnen treffen in de te zamengedrongene massa. Ter verduidelijking nemen wij aan, dat 50 man in dezelfde ruimte, tegen over een bataillon van 500 man, is gesteld. Er zullen van de 50 schoten, 50 schoten vallen in de schijf, dat is in het quadratum dat het vijandelijke bataillon inneemt. Er zullen derhalve 500 schoten

in de ruimte gaan, die onze 50 man innemen. Maar nu staan de 500 man tienmaal digter bijeen, dan onze 50 man; derhalve zullen onze schoten tienmaal meer treffers hebben, zoodat onze 50 schoten tegen den vijand, even zoo vele treffers zullen opleveren, als er van ons zullen getroffen worden van de 500 vijandelijke schoten.

Daaruit kan men alzoo duidelijk afleiden, wat *C.* hierboven bedoelde, door te zeggen, dat in den aard van het vuurgevecht eene veel gewigtigere beperking van het aantal ligt opgesloten. Immers, zoo nu reeds geen voordeelen medegebragt worden, door een gedeelte van het grooter aantal schutters, dan houdt de werkzaamheid der voordeelen van het overwigt in het vuurgevecht op; daar bereikt het derhalve spoedig een maximum. Dit maximum wordt bepaald: door individuele gevallen, door het terrein, het moreel der troepen en het werkelijke doel des vuurgevechts. Overigens zij het genoeg, hier op den voorgrond te stellen, dat er een zoodanig maximum bestaat.

Het aantal der gelijktijdig aan te wenden strijdkrachten, een maximum hebbende, zou er bij het overschreden dier grens, noodwendig eene verzwending van krachten moeten ontstaan. Het voortdurend gebruiken van eene en dezelfde strijdkracht, heeft eveneens zijne grenzen. Vroeger hebben wij gezien, waardoor de in het vuurgevecht gebruikte strijdkrachten allengskens onbruikbaar worden (1); maar ook diezelfde afneming in bruikbaarheid merkt men in het handgevecht op. Is nu de uitputting der fysieke krachten in het laatste geval geringer dan in het eerste — omdat het van korter duur is — dan is daarentegen de uitputting der morele krachten hier veel grooter. Dit alles heeft een nieuw beginsel in het gevecht doen ontstaan, dat men allengskens meer en meer heeft leeren kennen en huldigen, namelijk: het overwigt van frische boven reeds gebruikte strijdkrachten.

Er komt echter nog eene tweede omstandigheid in overweging, welke in eene voorbijgaande afneming van het gehalte der strijdkrachten bestaat, namelijk in de crisis, welke elk gevecht bij die strijdkrachten te weeg brengt. Het handgemeen zijn, of het gevecht met blanke wapenen, heeft, praktisch genomen, geen duur. In het oogenblik waarin een kavallerie-re-

(1) Daaromtrent zegt *C.* elders: In een vuurgevecht dat eenige uren aanhoudt, gedurende welk een troep, een aanmerkelijk verlies ondergaat, b. v. $\frac{1}{2}$ of $\frac{2}{3}$ van het geheel, kan men het overige gedeelte beschouwen als eene uitgebrande kool. Want: *a.* de soldaten zijn lichamelijke uitgeput; *b.* zij hebben hunne munitie verschoten; *c.* de geweren zijn vuil en weigeren dienst te doen; *d.* velen hebben zich met de gewonden verwijderd, zonder zelve gewond te zijn; *e.* de overigen zijn van meening dat zij voor dien dag het hunne gedaan hebben, en gaan, wanneer zij zich eenmaal uit de sfeer van het gevaar verwijderd hebben, niet goedwillig er weder in; *f.* het oorspronkelijke gevoel van den moed is afgestompt, de strijd lust is bevredigd; en eindelijk *g.* de oorspronkelijke organisatie en orde is gedeeltelijk gestoord.

giment zich op een ander regiment stoot, is ook de zaak beslist, en de weinige seconden die het inhouden duurt, zijn geenszins als tijd in aanmerking te nemen; — niet veel anders gaat het toe bij infanterie en groote massa's (1). De zaak zelve is daarom nog geenszins afgedaan. De hachelijke toestand, welke in het oogenblik der beslissing ontstond, is daarmede niet geheel geweken. Het zegevierende regiment, dat het geslagene regiment met lossen teugel achtervolgt, is niet meer in dezelfde verhouding, waarin het even te voren op de strijdplaats stond; zijne zedelijke kracht is, wel is waar, gestegen, doch zijne fysieke kracht en het vermogen der orde, zijn gewoonlijk verzwakt. Het is derhalve slechts door het verlies, 't welk de tegenpartij in zedelijke kracht geleden heeft, en door de omstandigheid dat de orde bij hem evenzoo is verloren gegaan, dat de overwinnaar zijn overwigt behoudt. Komt er nu eene andere tegenpartij opdagen, die zijne zedelijke kracht, noch zijne inwendige orde heeft opgeofferd, dan is het aan geen twijfel onderhevig, dat deze, bij gelijke waarde der troepen, den overwinnaar op hare beurt zal slaan.

In het vuurgevecht heeft eveneens zulk eene crisis plaats, zoodat degen, die door zijn vuur, de zege behaald en zijne tegenpartij afgewezen heeft, zich evenwel in dat oogenblik in eenen aanmerkelijken verzwakten toestand, ten aanzien zijner orde en kracht bevindt, welke zoolang aanhoudt, tot dat de losgereten banden der orde en zamenhang zich weder gehecht hebben.

Wat hier van de kleine deelen gezegd is, is ook op grootere massa's van toepassing. In zekeren zin echter, is de crisis van de kleinere deelen grooter, dewijl zij op eene gelijksoortige wijze in dat deel geheel doordringt; doch zij houdt niet zoolangdurig aan. De crisis is bij het geheel, — bijzonder bij geheele legers — het zwakste; zij houdt echter langdurig aan en verwijlt bij aanzienlijk sterke legers dikwerf vele uren, hetwelk dan ook ten gevolge heeft, dat het dikwerf onmogelijk is, om van de behaalde overwinning krachtdadige vruchten te trekken.

Gedurende den tijd dat de gevechts-crisis bij den overwinnaar aanhoudt, blijft den geslagene het middel over, om de te vreezen gevolgen af te wenden, wanneer hij slechts versche troepen in behoorlijk getal kan aanvoeren. Hierdoor wordt alzoo het achtereenvolgend gebruik der strijdkrachten, uit een zeer werkzaam beginsel aangetoond. Is nu echter het achtereenvolgend gebruik der strijdkrachten, in eene rij van opvolgende gevechten, mogelijk, en is het gelijktijdig gebruik

(1) Enkele gevechten uitgezonderd, zoo als dat bij Pruissisch Eilau, bij vroegere gelegenheid door ons vermeld.

derzelve niet onbegrensd, dan volgt daaruit van zelf, dat de krachten, welke niet in het gelijktijdig gebruik werkzaam zijn, werkdadig kunnen worden in het achtereenvolgend aanwenden der strijdkrachten.

Door deze rij achtereenvolgende gevechtsdeelen, wordt de duur van het gezamenlijk gevecht aanmerkelijk langer. Dit aanhouden nu brengt eene nieuwe beweegoorzaak tot het achtereenvolgend gebruik der strijdkrachten in overweging, dewijl het eene nieuwe grootheid ter verrekening daarstelt; deze grootheid is de onvoorziene omstandigheid.

Is nu voor alle gevallen een achtereenvolgend gebruik der strijdkrachten mogelijk, dan is het gebruik, dat de tegenpartij van zijne krachten maakt, niet meer bekend, daar slechts datgene, wat hij gelijktijdig werkzaam doet zijn, ter onzer beoordeeling ligt. Het andere gedeelte is aan de beoordeeling onttrokken, zoodat wij ons daarop moeten gevat maken.

Maar het toeval wordt ook nog door den blooten duur der handeling in rekening gebragt, en dit is, naar den aard der zaak gerekend, in den oorlog veel grooter dan ergens anders. Deze onvoorziene omstandigheid vordert derhalve eene algemeene overweging, en zij kan in niets anders bestaan, dan in het terughouden van eene toereikende kracht, welke de eigenlijke reserve is.

Alle gevechten die achtereenvolgend geleverd worden, vorderen, uit dezelfde oorzaken waarom ze niet gelijktijdig plaats hebben, versche strijdkrachten. Zij kunnen niet geheel frische, d. i. ongebruikte, of wel, reeds gebruikte, doch door eene verademing uit den toestand van verzwakking meer of min herstelde strijdkrachten zijn. Men zal zeer gemakkelijk inzien, dat daarin vele schakeringen bestaan.

Beiden, dat is: het gebruik van geheel versche strijdkrachten, even als dat van de zoodanige die zich hersteld hebben, maken ook de terughouding derzelve noodzakelijk, dat wil zeggen, eene opstelling buiten de vernietigings-sfeer van het gevecht. Doch ook dit heeft zijne trappen, want de vernietigings-sfeer houdt niet in eens op, maar neemt trapsgewijze af. Meer merkbare afscheidingen heeft echter het geweer- en kartetsvuur. Hoe verder men nu een' troep achteruit opgesteld heeft, des te verscher zal zij zich bij het gebruik toonen. Elke troep, die in het werkdadigste geweer- en kartetsvuur gestaan heeft, kan men niet meer als versche strijdkracht beschouwen.

Wij hebben derhalve een drievoudige beweegoorzaak voor het terug houden van een zeker gedeelte der strijdkrachten: 1°. ter aflossing en versterking van uitgeputte krachten, bijzonderlijk in het vuurgevecht; 2°. ten einde voordeel te trekken van de crisis, in welke de overwinnaar zich onmiddellijk na het behalen der zege bevindt; 3°. tegen onvoorziene omstandigheden.

Alles nu wat achterwaarts gesteld is, behoort tot deze categoriën, onverschillig van welk wapen de achterwaarts geplaatsten zijn; men mag deze troepen met den naam van tweede slaglinie, of reserve betitelen, hetzij zij aan een gedeelte, of aan het geheel behooren.

Het gelijktijdige en het achtereenvolgend gebruik der strijdkrachten staan tegenover elkander, en ieder dezer gebruikwijze heeft zijne voordeelen. Het is derhalve van gewigt om deze wijzen van gebruik en de voorwaarden, waarop deze beide krachtaanwendingen kunnen plaats hebben, als ook hare onderlinge verhouding, te leeren kennen.

De gelijktijdige aanwending der strijdkrachten kan eene verhoogde werking ondergaan: 1°. bij gelijke frontuitgestrektheden, en wel *a.* in het vuurgevecht; *b.* in het gevecht met het blank geweer; 2°. bij grootere frontuitgebreidheid, d. i. omvattend.

Alleen datgene, wat in een en denzelfden tijd in werkdadigheid gebragt wordt, kan men beschouwen als gelijktijdig aangewend te zijn. Dit is bij gelijke frontuitgebreidheid begrensd door de mogelijkheid van werkzaam te zijn. Drie gelederen kunnen in alle gevallen nog gelijktijdig werkdadig zijn; zes gelederen kunnen dit reeds niet meer.

Wij hebben vroeger aangetoond, dat twee vuurlinien van ongelijke sterkte, elkander in evenwigt kunnen houden, zoodra de zwakste zich van de verspreide gevechts-orde bedient, en de vermindering van een der deelen, wanneer de ledige tusschenruimten zekere grenzen niet overschrijden, alleen de verzwakking van de wederkeerige werking ten gevolge heeft. Hoe zwakker nu de vernietigingskracht van het vuurgevecht wordt, des te meer tijd zal er noodig zijn, om eene bepaalde werking voort te brengen. Het belang van dengeen, die tijd wil winnen (gewoonlijk de verdediger), vordert alzo de gemeenschappelijke (d. i. de som der wederkeerige) vernietigingskracht van het vuurgevecht zoo veel als mogelijk is te matigen. De partij die in aantal beduidend zwakker is, moet naar hetzelfde doel streven; want bij gelijke verliezen zijn de zijne betrekkelijk altijd grooter.

De elkander tegenovergestelde voorwaarden zullen aan elkander tegenovergestelde belangen voortbrengen. Dáár, waar echter geen bijzonder belang bestaat ter bespoediging van eene gewenschte werking, zullen de beide deelen ook een en hetzelfde belang hebben, om zich met het minimum van beschikbare krachten te behelpen; d. i. slechts zoovele krachten aan te wenden, dat zij niet door het te gering getal, den vijand aanleiding geven om dadelijk tot het handgevecht over te gaan. De gelijktijdige aanwending der strijdkrachten in het vuurgevecht, is op deze wijze beperkt, door het gemis van een zeker bepaald voordeel, en terwijl zij zich bepaaldelijk moet

houden aan het successief gebruik der te ontberen krachten.

In het handgemeenschap of in het gevecht met blanke wapenen, beslist boven alles, het overwigtige aantal; en de gelijktijdige aanwending der krachten, verdient zoo zeer de voorkeur boven het opvolgend gebruik, dat de laatste, om zoo te zeggen, uitgesloten is, om alleen door bijkomende omstandigheden, weder mogelijk te worden. Het bedoelde gevecht brengt namelijk eene beslissing voort, die in zekeren zin zonder tijd van duur is, en daarom de achtereenvolgende krachtaanwending uitsluit.

Wij hebben echter reeds gezegd, dat de crisis van het handgevecht, de achtereenvolgende krachtaanwending zeer begunstigt. De beslissingen der enkele handgevechten, wanneer zij gedeelten van het geheel uitmaken, behooren echter geenszins tot de absolute; de verdere te voorziene gevechten, moeten alzoo bij de krachtaanwending in overweging genomen worden. Dit leidt alzoo, ook bij het gevecht met de blanke wapenen, tot een beginsel van in een en denzelfden tijd, niet meer krachten in werking te brengen, dan men berekenen kan noodig te hebben, om zeker van de uitkomst te zijn.

Hier is geen ander algemeen beginsel bestaanbaar, dan de omstandigheden, welke de werkdadigheid bemoeijelijken (groo-tere moed des vijands, voordeelig terrein) en een grooter aantal strijdkrachten, noodzakelijk maken. Het blijft echter voor de algemeene theorie zeer gewichtig, dat eene krachtverspilling in het gevecht met blanke wapenen, niet zoo nadeelig dan in het vuurgevecht werkt; omdat de troepen in het eerstbedoelde geval, niet langdurig, maar slechts in het oogenblik der crisis onbruikbaar worden.

De gelijktijdige aanwending der krachten, is derhalve bij het gevecht met blanke wapenen, zoodanig bepaald, dat zij in elk geval, toereikende moet zijn, om het gewenschte gevolg te erlangen. Het nadeel eener onvoldoende werking, kan geenszins door een achtereenvolgend gebruik worden ontweken, dewijl hier de uitkomsten zich geenszins even als in het vuurgevecht, laten opsommen, maar wanneer nu dat gewenschte gevolg is verkregen, dan zoude eene uitgebreidere gelijktijdige aanwending onder de krachtverspilling plaats nemen.

Nadat wij de aanwending der grootere strijdkrachten, door vermeerdering van hare digtheid, zoowel in het vuur- als in het handgevecht, beschouwd hebben, moeten wij nu diegene in overweging nemen, die bij een grooter front, d. i. in een omvattenden vorm mogelijk is.

(Het vervolg en slot hierna.)

LITTÉRATURE MILITAIRE.

Platon avait un esprit exact, géométrique et raisonneur, tel que depuis l'eut Pascal; et tous deux repoussèrent durement la poésie, qu'ils ne sentaient pas.

(A. DE VIGNY. — *Stello.*)

Het hieronder volgend vertoog van den, bij onze lezers bekende, Franschen schrijver *J. Ambert*, behandelt een onderwerp van hoogst belangrijken aard en strekking, dat wij te gretiger overnemen, omdat er veel in is, dat ook elders dan in Frankrijk van toepassing kan zijn. Daarenboven voldoen wij aan het aanhoudende verlangen van velen, met de opneming der artikelen van dezen veelgeliefden auteur.

Avant de nous occuper de la littérature militaire, il serait convenable sans doute de donner une définition rigoureuse de la littérature générale; mais il importe peu à nos lecteurs que la littérature soit la connaissance des belles-lettres, de leurs lois et de leur objet: chacun sait à merveille ce qu'exprime le mot littérature, et moins ici qu'ailleurs nous éprouvons le besoin d'asseoir notre discours sur de rigoureuses définitions.

Nos pères ne connaissaient que deux genres de littérature, qu'ils désignaient par le nom de littérature nationale et de littérature étrangère. L'esprit analytique de notre siècle a fouillé plus profondément dans le vaste champ ouvert à la pensée: chacune des routes que parcourt l'homme dans la société a découvert à ses yeux des points de vue, des sites, des horizons, que son âme a reproduits en langage plus ou moins vrai, plus ou moins poétique. Le caractère de l'écrivain, son intelligence, sa position ou ses intérêts, ont prêté des couleurs aux tableaux dont il s'emparait: alors nous avons eu les pages larmoyantes et le genre badin, nous avons eu les critiques et les faiseurs d'éloges, nous avons eu le poète et l'historien.

Mais si le caractère naturel de l'homme imprimait un cachet particulier à ses principes à ses idées, à une époque où les vocations décidaient moins de l'avenir que la naissance, il faut reconnaître qu'au jour où nous avons fait choix d'une carrière en rapport avec nos goûts, qui ne sont souvent que le tempérament, la littérature a dû refléter toutes nos passions sociales.

Jadis l'enfant né pour la guerre voyait quelquefois sa vie s'écouler sur les bancs de la magistrature, les abbayes cachaient des âmes brûlantes, et sous la tente battaient des cœurs timides. Alors, quand un de ces hommes, poussé par cet instinct invincible qui nous met une plume à la main, nous fait braver tous les dégoûts de la publicité et supporter toutes les fatigues de l'étude; quand un de ces hommes, disons-nous,

écrivait, sa position menteuse affaiblissait les rayons de lumière qui lui venaient d'en haut. Sans cesse en lutte avec lui-même, il ne savait jamais qui avait tort, du cœur ou des convenances; il restait flottant entre les bruit divers qui s'élevaient autour de lui et la voix intérieure qui le poursuivait sans cesse. Les livres écrits par les hommes spéciaux étaient presque toujours sans mâle vigueur, sans vérité rude, sans énergie.

Ceux qui prenaient le titre de littérateurs, hommes versés dans la science du discours, étrangers aux questions qui se présentaient à leurs yeux, arrivaient naturellement à remplacer le fonds par la forme, l'idée par le mot, la pensée par l'expression. Au lieu de descendre de la chose à la phrase, ils remontaient de la phrase, à la chose; en un mot, ils faisaient de l'art pour l'art. De cette école naquirent les esprits universels du dernier siècle, qui abordèrent avec plus d'audace que de raison toutes les questions possibles. Il se trouva bien quelquefois des natures d'élite qui surent joindre la pratique à la théorie, et peindre en merveilleuses couleurs les faces les plus abstraites des connaissances humaines. Mais, il faut le reconnaître, l'homme de lettres destiné dès l'enfance à la littérature, c'est-à-dire à l'art d'écrire, fut rarement original: sa vie s'usait en luttes académiques. La sphère d'utilité de l'homme de lettres du dix-huitième siècle serait extrêmement circonscrite, si dans la foule les encyclopédistes ne s'étaient glissés. *L'Encyclopédie* fit un appel, et toutes les intelligences en furent émuës: le commerce, l'industrie, l'art de la guerre, les professions libérales, la législation, les métiers, apportèrent le fruit de leur expérience; et, de ce jour, la littérature devint le domaine de tous. *Diderot*, cet immortel pamphlétaire, secouant le joug d'une rhétorique de collège, apprit aux masses que la littérature, semblable au soleil, éclaire et féconde l'univers.

Mais la génération qui écoutait avidement la parole des encyclopédistes, n'avait pas tous les éléments nécessaires pour faire fructifier la semence philosophique. Elle admira cependant l'œuvre nouvelle, s'en pénétra, et tenta quelques efforts qui ne furent point perdus pour nous.

Lorsque vinrent nos grandes secousses politiques, chacun eut une part plus ou moins active aux événements, et nul ne reprit sa place au foyer de la famille sans rapporter belles provisions de souvenirs et d'expérience. On écrivit beaucoup, les proscrits parlèrent de leurs douleurs, les guerriers de leurs victoires, les hommes d'état de leurs essais, les savants de leurs découvertes, les jeunes hommes de leurs illusions, et les femmes de leurs rêves inachevés. La France eut alors cette littérature pleine de vie et de sentiment, dont quelques esprits ont abusé peut-être, mais qui n'en est pas moins la littérature qui

parle à tout, qui plaît à tout, et qui ne saurait désormais abdiquer sa puissance en faveur de cette rhétorique stérile qui fatigue la mémoire et ne fait pas vibrer une des cordes de l'âme.

En 1800, M. de Chateaubriand revint en France, après une pénible émigration. M. de Fontanes rédigeait le *Mercur de France*. Il invita l'illustre écrivain à prendre part à la publication de son journal, et M. de Chateaubriand, le génie du siècle, se fit journaliste: de ce jour la littérature prenait une place imminente dans la presse périodique. D'un autre côté, il se rencontrait dans les armées de France deux officiers qui veillaient la nuit sur les pages de *Plutarque*; l'un apprenait en vieil historien la politique et la guerre: c'était *Bonaparte*; l'autre aimait *Plutarque* comme artiste, comme ingénieux conteur: c'était *Paul-Louis Courier*: le premier essayait la littérature sur le trône; le second lui donnait belle place au camp.

Du jour où la littérature, rejetant la poussière des académies, cherchait ses inspirations dans le désert de la Guyane ou dans le tumulte des champs de bataille, elle devait prendre ces couleurs vives, brillantes, ces allures franches, hardies, ce caractère mâle, indépendant, simple jusqu'au sublime, que nous lui connaissons.

Il faut ici le reconnaître, les passions sociales ont bien plus d'énergie que les passions individuelles: l'homme qui écrit ou parle pour une famille ou une caste, est doué d'une voix autrement puissante que celui qui n'est préoccupé que de ses propres intérêts: c'est là le secret de l'éloquence des apôtres, des tribuns antiques et des orateurs modernes; mais si au lieu de prendre en main la défense de ceux qui l'entourent, l'écrivain veut analyser leurs passions, scruter les mystères de l'âme, les étudier en un mot, il devient pour l'espèce ce qu'était *Montaigne* pour l'individu: il devient grand peintre et profond moraliste.

On ne saurait bien traiter un sujet si l'on n'y a quelque intérêt direct ou indirect. Partant de ce principe, il était évident que du jour où les intéressés prendraient en main leur propre défense ou dessineraient leur visage, nous aurions des plaidoyers et des portraits plus vrais et plus ressemblants que les petites imitations que tentaient jadis les ouvriers en mots et en peintures.

La vraie littérature, littérature académique enrichie de grec et de romain, a-t-elle perdu de sa majesté depuis que le marin peint les tempêtes, le voyageur les coutumes étrangères, le médecin les douleurs, et le soldat la gloire? Les pages du publiciste qui discute l'opinion et la loi, celles du cultivateur ou de l'industriel qui mettent sous nos yeux l'éloquence des chiffres, ne valent-elles pas les lieux communs des gens de lettres d'autrefois, juges suprêmes et universels?

Loin de penser que l'admission des hommes spéciaux dans le domaine de la presse ait affaibli notre littérature, nous croyons, au contraire, que la langue française a fait par eux de grands progrès; le Dictionnaire s'est enrichi, cela est hors de doute. Les publications spéciales, en appelant tous les esprits sur le terrain de la discussion, ont agrandi les intelligences et détruit le préjugé de caste.

Mais est-il bien démontré que l'armée a pris part à cette lutte où les classes de la société ont combattu; en un mot, est-il vrai qu'il existe une littérature militaire? — Nous ne le pensons pas, ou du moins nous croyons qu'elle est mal comprise.

Quelques gens de lettres, frappés du côté poétique de la vie militaire, ont essayé de reproduire les grandes scènes où se pose le soldat. Mais en lisant les spirituelles pages des littérateurs de salon, nous nous sommes écriés, comme le montagnard qui voyait au musée ses rochers sauvages transformés en coquettes pyramides: « Nous ne sommes point aussi jolis, mais nous sommes plus grands. » Comment, en effet, des imaginations appauvries par les louanges d'une indulgente amitié, pourraient-elles s'élever jusqu'aux sublimes conceptions de la guerre? Nos livres militaires ont ressemblé aux tableaux militaires: on a peint un type de convention, on a brodé sur un canevas toujours le même, héroïque jusqu'à la bouffonnerie, naïf jusqu'à la stupidité; pièces des théâtres, images et romans ont accepté un *Napoléon*, un général de l'empire, un sous-lieutenant de la restauration, un grenadier de la vieille garde, un conscrit de la nouvelle armée; toutes ces figures ont été combinées entre elles par la plume et par le pinceau de mille façons différentes, et toutes aussi fausses les unes que les autres. On a même accepté un type de bataille, qui se retrouve au Cirque-Olympique, dans les galeries des maîtres et sur les simples lithographies. La bataille est ainsi convenue: deux armées en présence, bien alignées, roides et silencieuses; chaque soldat est guêtré, ganté, brossé comme à la parade. La cavalerie est pleine d'ardeur; les chevaux piaffent et battent la terre de leurs pieds. Le front des lignes est interrompu par de belles teintes nuageuses, qui sont la fumée de la poudre. Quelques blessés, sur le second plan, rappellent les *douleurs* de la guerre; dans le fond un village est incendié, pour figurer les *malheurs*; et pour la *gloire*, il y a, sur le premier plan, un grenadier recevant la croix d'honneur: *Napoléon*, calme et majestueux, est là comme le dieu de la fortune.

Y a-t-il rien au monde qui ressemble moins à une bataille que les peintures théâtrales, où le soldat est un Apollon, où l'officier est un Jupiter, où l'on meurt avec grâce, où l'on s'entregorge méthodiquement comme aux ballets de l'Opéra?

Les livres sont aussi faux que les images: *Napoléon* est sen-

tencieux et ressemble fort au médecin qui prononce des arrêts au chevet d'un malade; quelquefois on le fait aussi bavard qu'un désœuvré de Paris: il parle de tout le monde, flétrit les hommes qui le servent, et jette les secrets de sa politique aux curieux qui l'entourent. Le grenadier, son fidèle compagnon, est un merveilleuse mécanique qui présente les armes et reste immobile sous le feu de l'artillerie. Au théâtre, le général de l'empire est grave, assez bon homme, glorieux et trompé; il a des douleurs rhumatismales, parle grossièrement, porte cravate noire, grande redingote bleue et bottes à l'écuycère; ses cheveux sont courts et son front balaféré. Non loin de ce beau débris, une jeune et naïve créature, compagne du guerrier, lève de grands yeux bleus sur le visage pâle et endoloré d'un riche agent-de-change.

Sur la scène vous voyez quelquefois un sémillant sous-lieutenant: celui-là est étourdi, fredonne des opéras-comiques, aime une comtesse, arrive des eaux de Bade, et possède, sans compter le cœur d'une riche héritière, trente mille livres de rentes. Heureux enfant de M. *Scribe*! que ne vient-il quelquefois au pansage, à la manœuvre ou à la théorie, apprendre de ce qu'est l'armée, dont il porte l'habit avec tant d'élégance? Parlerai-je du pauvre Dumanet, jouet des bonnes d'enfants, dupe obligée des fripons, vicieux, ignorant, mal vêtu; dirai-je tout ce qu'il y a de flétrissant pour la nation française dans cette seule phrase, devenue proverbiale: *Je suis Français!* C'est un soldat aviné qui balbutie: *Je suis Français!* et jette le nom de France à la risée des étrangers. Sur le théâtre impérial de Saint-Petersbourg, on ne voit jamais un grenadier d'*Alexandre* insulter à la nationalité russe; et si le peuple de Londres voyait l'habit rouge de l'Angleterre conspué publiquement, le peuple se lèverait et lancerait un cri d'indignation. Mais le patriotisme parisien n'est point aussi chatouilleux, ni aussi clairvoyant: en France, on peut baffouer un invalide, parodier les blessures; on peut ternir tout ce qui brille, pourvu que la fange soit jetée avec grâce; on veut rire à tout prix, et peu importe au public de l'amphithéâtre que le gladiateur soit un esclave ou un Romain.

Si les artistes et les gens des lettres ont caché sous leurs menteuses draperies les formes graves du soldat; si, sur la toile ou dans les livres, le profil antique de l'homme de guerre a perdu sa pureté, il n'y a eu pour l'armée qu'un misérable contresens dont nous avons souri, quoique ce contresens devint à la longue une page historique. Mais lorsque le journalisme a voulu, dans ses colonnes, discuter les intérêts de l'armée, trop souvent, hélas! la science du médecin s'est trouvée impuissante.

Pour parler de l'armée, il faut avoir vécu dans son sein; pour comprendre ses besoins, il faut avoir souffert de ses

douleurs; pour la consoler, enfin, il faut avoir le secret de ce langage militaire qui ne s'apprend ni dans des livres, ni dans le monde. Le journalisme a donc été parfois un infidèle représentant de l'armée. Sur des traditions incomplètes, les publicistes ont élevé l'échafaudage capricieux qu'ils ont pris pour un monument militaire: là sont venus se grouper les systèmes, les organisations, les lois constitutives. La plainte mal fondée a trouvé de l'écho dans la publicité; l'injustice puissante a triomphé de l'aveugle bonne foi, et toutes notions ont été confondues. Alors l'armée a senti le besoin d'un journalisme spécial: d'abord tout scientifique, il a eu pour interprètes les généraux de l'armée impériale; mais, il faut bien le reconnaître, le zèle de l'armée n'a point répondu aux sacrifices des maîtres. Nous en indiquerons facilement la cause.

Le public lecteur se divise en deux classes: la première comprend les hommes lettrés, la seconde, ceux qui ne le sont point. Les lettrés trouvent la science dans les livres didactiques et dans l'histoire, et demandent au journal autre chose que ce que contiennent les bibliothèques; quant à ceux qui dédaignent l'étude, ils se sont effrayés d'un journalisme qui la leur présentait avec toute son aridité. La littérature militaire périodique a peu duré avec ses formes doctorales. Des esprits mieux avisés ont compris les besoins de l'armée nouvelle, besoins qui ont un rapport intime avec ceux de la société: on a fait alors l'essai d'un journalisme militaire, moins didactique, moins compassé, moins savant peut-être, mais certes plus forts et plus puissant.

« En essayant de tracer la route de l'éloquence, disait l'abbé Maury, on doit se proposer d'en exciter le goût plutôt que d'en rappeler les éléments. Une exposition sèche des règles fatigue plus l'esprit qu'elle ne l'éclaire, et leur multitude embarrasse l'expérience sans rien inspirer au talent. Les traités didactiques n'ont jamais formé un seul orateur. Les leçons des rhéteurs, qui sont l'objet des premières études, ressemblent le plus souvent aux réponses des anciens oracles, qui enveloppaient la vérité de nuages et de ténèbres. »

Dans cette pensée se trouve le motif du journalisme militaire, qui préfère les exemples aux préceptes. La multitude, le choix, la nouveauté des modèles, les couleurs brillantes dont on les entoure, les formes légères qu'on leur prête: tous cela offre plus d'attrait aux lecteurs que les livres didactiques.

D'ailleurs, le but du journalisme militaire n'est pas seulement de répandre les lumières, mais encore de prendre en main la défense de l'armée. Quelques esprits inquiets ou jaloux, quelques hommes aveugles ou ombrageux, se sont mépris sur le caractère du journalisme militaire: les uns lui ont demandé des concessions au nom d'une discipline dont le journalisme est l'organe le plus éclairé; les autres ont fait de

chercher la science dans les pages du journalisme, eux qui n'ont jamais ouvert un livre d'art ou d'histoire, eux qui n'aiment que les ténèbres où se cache leur nullité.

Il faut le proclamer, le journalisme militaire a été pour l'armée d'un immense secours; il a jeté des semences qui porteront leurs fruits. Mais le journalisme militaire n'est pas la littérature militaire: spécial par essence, il a dû rester étranger aux mille combinaisons intellectuelles qui touchent par un point quelconque à l'armée, et qui cependant n'appartiennent ni à l'art, ni à l'histoire de la guerre, en prenant ces deux mots dans leur acception rigoureuse.

On a beaucoup parlé des écrivains militaires, cependant la France en possède fort peu. L'écrivain militaire n'est point, à notre avis, celui qui se contente d'écrire une conquête ou la bataille qui en est la conséquence: celui-là est un historien; mais le littérateur militaire est plus rare: nous le rencontrons dans le maréchal de Saxe, dans le prince de Ligne, dans Lloyd, dans Foy, dans Lamarque, Paul-Louis Courier, Alfred de Vigny. Qu'on médite leurs livres, on y trouvera — les connaissances de guerre, les sentiments immuables d'honneur militaire, les saillies de l'artiste spirituel que saisit et stigmatise les ridicules, l'indignation de l'homme vertueux qui poursuit le vice et démasque l'hypocrisie; on y trouvera la constante sympathie du frère d'armes, les craintes du soldat qui voit ses lauriers se flétrir, les prévisions d'un esprit inquiet de l'avenir par l'expérience du passé, la résignation d'une âme forte soutenue par la conscience, les espérances du citoyen; enfin on y trouvera le soldat éclairé, avec la mobilité de son imagination, la richesse de ses pensées et la fixité de ses principes, avec la profondeur de ses réflexions et la malice de son esprit, avec la force de son caractère et la sensibilité de son cœur.

Au risque de passer pour un esprit futile, nous déclarons que nous mettons bien au dessus de volumineux traités sur la guerre les livres enfantés par les soldats littérateurs. Les rêveries du maréchal de Saxe nous font rêver des heures entières; avec le prince de Ligne, nous connaissons Joseph II, Kaunitz, le maréchal de Lacy, Bonneval. Pendant les loisirs de la paix, le prince de Ligne, aimable et spirituel comme le comte de Ségur, son ami, nous présente ce monde d'élite, qu'il connaissait si bien. Nous le suivons de la cour de Marie-Antoinette à la cour de Catherine-le-Grand, nous nous asseyons avec lui aux salons de mesdames du Delfant et Geoffrin; enfin nous aimons les femmes qu'il aimait. Lloyd, franc et fier, nous fait pressentir la philosophie de la guerre; Foy nous montre l'histoire des peuples sous le côté militaire, et, mieux que les doctes, il nous apprend le caractère des nations qu'il évoque sur le théâtre des événements. Ses récits sont entremêlés de pages chaudes et brillantes qui accélèrent les bat-

tements du cœur. Les souvenirs de *Lamarque*, ses lettres familières, ses batailles, ses portraits, sa politique, sont des modèles de littérature militaire. Les couleurs qu'il emploie étincellent des feux du Midi. *Paul-Louis Courier*, « seul de son bord, allant à sa fantaisie, tenant peu de compte des réputations, même des gloires contemporaines, et marchant droit au peuple des lecteurs, » est peut-être l'écrivain le plus distingué de la terre. Il anoblit l'épée en la posant sur les livres; il fronde, lui pauvre officier, tous les puissants de la terre, et foule aux pieds les fourbes et les courtisans: ce n'est pas la muse académique qu'invoque l'artilleur, il n'appelle à son aide que l'inspiration et la liberté. *Alfred de Vigny* daigne oublier qu'il est le grand poète; il quitte un instant *Cinq-Mars* et *Stello*, il se dérobe aux applaudissements qu'arrachent à la multitude les douleurs de *Chatterton* et l'amour de *Kitty-Bell*; il reprend pour nous son modeste habit de capitaine et nous fait verser des larmes sur le sort des vieux soldats. Oui, nous pleurons avec son brave commandant protecteur de *Laurette*, nous serrons la main de l'héroïque *Renaud*, mourant comme un martyr, notre âme s'ouvre à de délicieuses pensées quand la famille de l'adjudant nous confie ses secrets.

Voilà de la littérature militaire, littérature profondément, à la phrase courte, à la pensée incisive; littérature d'acier qui pénètre dans le cœur.

Sans doute il est difficile de succéder à de tels hommes, mais c'est une mission qu'il faut tenter.

Les autels de la gloire sont déserts, l'armée est mutilée; il est du devoir des apôtres fidèles, des vrais croyants, de jeter quelques fleurs sur l'autel et de consoler des nobles misères. Le dévouement pourra peut-être faire oublier ce qui manque d'expérience et de savoir, mais une fois l'œuvre commencée, il se trouvera d'habiles mains pour couronner l'édifice. Lorsque *Michel-Ange* lançait vers le ciel la gigantesque coupole de Saint-Pierre, il se servait des mains intelligentes de maçons: ces pauvres ouvriers, taillant un rocher humide de leur sueur, faisaient un chef-d'œuvre sans le savoir; peut-être nous, architectes aveugles, rencontrerons-nous un *Michel-Ange* qui, du bloc que nous taillons, construira quelque immortel chef-d'œuvre.

Faibles d'abord, l'étude nous rendra forts et habiles: un jour notre turbulence militaire sera tempérée par les cadences harmonieuses du flûteur de *Gracchus*.

Créons donc une littérature militaire, et rappelons à la société, qu'il est une armée qui veille pour sa défense. Ne nous contenons pas d'un auditoire militaire, appelons les lecteurs. Les romans, les revues, les organes de la publicité, doivent venir au secours de l'armée. Il y aura avantage pour tous: les questions seront mieux traitées, et les barrières qu'élèvent la vanité et les préjugés s'abaisseront; les haines s'éteindront, et la grande famille ne voudra plus déshériter une partie de ses enfants.

Mais écrire sur la stratégie, discuter des points militaires, nous renfermer dans le cercle de notre spécialité, il y aurait folie; ce serait parler au prisonnier, et non au juge; ce se-

rait imiter cet avocat qui déclamaient devant son miroir, et croyait sa cause gagnée quand il avait souri au plaidoyer.

Persuader une société à laquelle nous sommes étrangers, et qui peut-être est mal disposée en notre faveur, causer avec elle à son insu, sans qu'elle s'en doute d'abord, voilà ce qu'il faut faire; puis, lorsque nous serons admis dans le sein de ce monde qui nous repousse, nous ferons tant et si bien qu'il ne pourra même plus s'esquiver; nous mettrons sous ses yeux le tableau de nos misères, et nous le forcerons de toucher du doigt nos blessures.

Soyons adroits pour présenter le breuvage à ces palais blasés; prenons des coupes d'or, enivrons les hommes, et, s'il le faut, pour les femmes, composons des chants mélodieux qui leur rappellent les prouesses de la chevalerie: les femmes nous comprennent si nous parlons à leur cœur et à leur imagination.

Les femmes sont habiles pour faire l'opinion, habiles surtout pour deviner ces intimes souffrances qui sont la poésie. N'est-ce pas une femme qui la première préféra l'Italie moderne à l'antique Italie, *Madaleine* pénitente qui garde encore à travers les pleurs et malgré les macérations de l'Évangile, les traits et la beauté de la *Madaleine* amoureuse? Un homme n'eût aperçu parmi les ruines qu'un débris d'empire, des colonnes renversées, des gloires éteintes; mais l'œil de la femme a plongé bien au-delà d'une enveloppe grossière, et sous les larmes elle a deviné la grandeur.

Lecteurs de cette page, amis ou ennemis, croyez vous qu'il soit plus dans l'intérêt de l'armée de faire le récit d'une bataille, que lira peut-être quelque officier retraité convaincu, d'avance que nous sommes braves et doctes en guerre, que de s'adresser, sous une forme futile en apparence, aux puissants de la terre?

Notre opinion est faite; c'est, nous le pensons, la littérature militaire qu'il faut appeler à notre aide, parce qu'elle seule peut nous faire admettre dans le monde, où notre procès se jugera. Toutefois, s'il est des natures avides d'instruction, si tous ceux qui nous demandent de l'art et de la science ne sont pas satisfaits de notre discours, nous les renvoyons aux livres de *Gouvion Saint-Cyr*, de *Suchet*, de *Marbot*, de *Jomini*, de *Carion-Nisas*, de *Rocquancourt*, et autres grands maîtres, qui ont dit tout ce qui est utile à la guerre.

Trop faibles pour marcher sur leurs traces, nous les ferons admirer à la foule, et pendant qu'un général commentera leurs livres, nous le prierons seulement de poser ce feuillet léger sur les genoux de la belle cousine, qui effeuille une paquerelle auprès de lui.

Et vous, belle cousine, spirituelle jeune femme, lorsque vous irez au bal du ministre, dites à vos amies, qu'il existe une armée; profitez de l'énivrement d'un galop pour l'apprendre au conseiller d'état, qui soupire auprès de vous, entre une heure et deux heures pendant le festin magique de la nuit, dites-le à ce gros député qui dévore en silence; dites-le à votre banquier, à votre notaire, à votre médecin, au poète qui orne votre album, au peintre qui fait votre portrait, dites-le à tout

le monde, Madame, qu'il existe une armée: ajoutez qu'elle souffre...

Belle cousine, pensez à nous.

JOACHIM AMBERT.

OFFICIEELE BERIGTEN.

Zijne Majesteit heeft de navolgende besluiten genomen:

WIJ WILLEM, ENZ., ENZ.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Onze beminde Zoon de Prins van Oranje, kan, als Veld-Maarschalk en in zijne betrekking van Opper-kommandant van onze krijgsmagt, aan zich in hoedanigheid van adjudanten, verknocht hebben, officieren der verschillende wapenen van de landmagt, die beschouwd zullen worden niet aan Hem, als Prins van den bloede, maar alleen in Zijne voormelde betrekking te zijn toegevoegd.

Art. 2. Deze officieren kunnen zijn van minderen graad dan dien van hoofd-officier; zij zullen bij de korpsen uit hetwelk zij getrokken worden, als gedetacheerd worden gevoerd, en de uniform van dezelve blijven dragen, en zullen in deze hunne betrekking, wanneer zij den graad van hoofd-officier niet bekleeden, eene jaarlijksche toelage genieten van zeshonderd guldens, en de rations fourrage, toegekend aan de officieren van hunnen rang, bij het wapen der kavallerie dienende.

Art. 3. Deze adjudanten zullen, wat de reis- en verblijfkosten betreft, op dezelfde voet beschouwd en behandeld worden, als de adjudanten der Prinsen van Ons huis.

Art. 4. Zij zullen door ons worden aangesteld en ontslagen, op de aan ons daartoe te doene voordragt van onzen beminden Zoon den Veld-Maarschalk.

's Gravenhage den 26 Augustus 1839, n°. 172.

(was get.)

WILLEM.

Ten gevolge van dit besluit, is de daarin aangeduide eervolle betrekking opgedragen aan den kapitein J. P. Baron de Gerard de Mielot van Coehoorn, van het korps rijdende artillerie, en den 1sten kapitein-ingenieur J. G. W. Merkes.

Bij Koninklijk besluit van van den 8sten September is bepaald geworden, dat de generaal-majoor Schuurman, opperbevelhebber der vesting Breda, met den 1sten October aanstaande bij het Departement van Oorlog zal worden gedetacheerd; dat hij onder leiding van den directeur-generaal van oorlog, tot assistentie van denzelfden zal werkzaam zijn, en hem bij ziekte, afwezigheid of ontstentenis, vervangen, mitsgaders, op autorisatie van gemelden heer directeur-generaal, voor denzelfden zal teekenen.

Bij hetzelfde besluit is het Departement van Oorlog gemagtigd geworden, het opperbevel der vesting, voorloopig en *ad interim* op te dragen aan den generaal-majoor Jonkh. Klerck, kommanderende de 2de brigade van de 1ste divisie infanterie.

WIJ WILLEM, ENZ., ENZ.

Gezien de voordragt van Onzen beminden Zoon den Veld-Maarschalk, van den 2 dezer litt. k¹⁰, strekkende, ten einde de thans bestaande tijdelijke formatie van korpsen infanterie, zoo veel mogelijk terug te brengen, tot die, vastgesteld, bij Ons besluit van den 7 Julij 1829, n°. 104, en tevens voorstellen inhoudende, betrekkelijk de verdeeling in garnizoenen van die korpsen en derzelver indeeling in brigades en divisien.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het wapen der infanterie van het leger, zal zijn zamengesteld: uit de afdeeling grenadiers, en de 2 bataillons jagers, die voorloopig hunne tegenwoordige formatie zullen behouden;

uit tien afdeelingen infanterie, welke overeenkomstig de organieke voorschriften in Ons gemeld besluit vervat, zullen worden geformeerd, en mitsdien zullen bestaan:

uit 3 veld-bataillons, 1 reserve-bataillon en eene school-kompagnie, uit het algemeen depôt der landmagt n°. 33, en uit de garnizoens-troepen.

Art. 2. Aan de thans bestaande 12de, 13de, 14de en 17de afdeelingen, zullen voortaan respectievelijk de nummers van 1, 3, 4 en 6 worden gegeven.

Art. 3. De 18de afdeeling zal worden ontbonden.

Art. 4. De 2 veld-bataillons der te ontbinden 18de afdeeling, zullen in derzelver geheel worden ingelijfd, het 1ste bij de 4de afdeeling, en het 2de bij de 6de afdeeling; zullende deze bataillons de 3de bataillons dier korpsen uitmaken.

Art. 5. Het personeel van het reserve-bataillon en het depôt der te ontbinden 18de afdeeling, zullen door Onzen Directeur-Generaal van Oorlog, bij zoodanige andere korpsen van het wapen der infanterie worden overgeplaatst, als waarbij die vermeerdering het meest nuttig zal worden geacht.

Art. 6. Het vaandel, van het gemelde te ontbinden korps, zal, door den bevelhebber van hetzelfde aan Onzen Directeur-Generaal van Oorlog worden ter hand gesteld.

Art. 7. Aan den voorschreven bevelhebber, alsmede aan de officieren, en verdere militairen, beneden den rang van officier, uitmakende het personeel van den staf, der te ontbinden 18de afdeeling, mitsgaders, aan de officieren en militairen van minderen rang, thans dienende, het zij bij het reserve-bataillon en depôt van het genoemd korps, het zij bij de te supprimeeren depôts der 10 afdeelingen, zal voor zoo veel noodig, onder goedkeuring van Onzen beminden Zoon, den Veldmaarschalk, door voormelden Directeur-Generaal, eene andere bestemming worden aangewezen.

Art. 8. Het 4e bataillon der 8ste afdeeling, zal in deszelfs geheel worden ingelijfd bij de 1ste afdeeling, en het 3de bataillon van dat korps uitmaken.

Art. 9. De 10 afdeelingen infanterie zullen zoo veel mogelijk, nu, of later, op de bij het organiek besluit van den 7. Julij 1829, n°. 104, bepaalde sterkte, worden teruggebracht.

Art. 10. De reserve-bataillons der 10 afdeelingen infanterie, zullen in de plaatsen gestationneerd worden, alwaar thans de depôts dier korpsen garnizoenen houden, en de op de rigten school-kompagnien, het zij ter plaatse waar zich de staf der afdeeling bevindt, het zij in de garnizoenen der reserve-bataillons.

Art. 11. Onze Directeur-Generaal van Oorlog wordt gemagtigd, om voor zoo verre de staven der afdeelingen infanterie, zich na de opheffing der depôts niet met de reserve-bataillons, in dezelfde standplaatsen mogten bevinden, de hoofd-administratiën der afdeelingen, voorloopig in de standplaatsen der reserve-bataillons te doen verblijven, alsmede om een der hoofd-officiëren der afdeeling met het voeren der administratie en van het bevel over het reserve-bataillon te belasten.

Art. 12. Genoemde Directeur-Generaal zal, na daarmtrent het welmeenen van Onzen beminden Zoon den Veldmaarschalk te hebben verstaan, de hoofd-officiëren designeren, bestemd om naar luid van art. 2 van Ons besluit van 7 Julij 1829, n°. 104, à la suite der verschillende afdeelingen te dienen, met magtiging om wanneer de daarvoor gedesigeneerde hoofd-officiëren thans vergoeding van fourrage voor een paard en een hooger tractement mogten genieten, dan voor die betrekking, bij het voormeld besluit is bepaald, deze hoofd-officiëren alsdan, bij wijze van gunstige uitzondering en zonder gevolgtrekking, bij het genot van een en ander te handhaven.

Art. 13. De luitenants-adjudanten die thans bij zoodanige onderdeelen van korpsen infanterie dienen, welke ten gevolge van den maatregel bij dit besluit bevolen, overcompleet zullen worden, zullen tot tijd en wijlen, dat de gelegenheid zal zijn ontstaan om hen weder in die betrekking bij het korps in dienst te stellen, als adjudanten à la suite der afdeelingen worden gevoerd, onder behoud der toelage van f 300 zonder meer.

's Gravenhage, den 8. September 1839, n°. 4.

(was get.)

WILLEM.

Ten gevolge van dit besluit, zijn de navolgende garnizoenen de troepen aangewezen:

De beide bataillons grenadiers en het 1ste bataillon jagers te 's Hage. — Het 2de bataillon jagers, en de 1ste afd. inf. te Breda, met detachementen dier afdeeling te Willenstad en Geertruidenberg. — De 2de afd. inf. te Nijmegen en Grave. — De 3de en 4de afdeelingen te Maastricht, met het 3de bat. van laatstgemelde afd. te Venlo. — De 5de afd. inf. te Bergen-op-Zoom, met een detachement te Breskens en de forten Middelburg en Vlissingen, met detachementen te Coevorden, Delfzijl en de Hanoversche grenzen. — De 7de afd. inf. te 's Bosch. — De 8ste afd. inf. te Leeuwarden en Groningen, met detachementen te Coevorden, Delfzijl en de Hanoversche grenzen. — De 9de afd. inf. te Amsterdam, Hoorn en Leiden. — De 10de afd. inf. te Utrecht, Woerden en Gorinchem, met detachementen te Woudrichem.

Nieuwe indeeling van het Wapen der Infanterie in Brigades en Divisien.

EERSTE DIVISIE. Luitenant-generaal baron van Geen, hoofdkwartier Breda.

Eerste Brigade. Z. K. H. de generaal-majoor Erfsprins van Oranje, hoofdkwartier 's Gravenhage. Tot deze brigade behooren de beide bataillons grenadiers, het 1ste bataillon jagers en de 5de afd. inf.

Tweede Brigade. De generaal-majoor Jhr. Klerck, hoofdkwartier Breda. Tot deze brigade behooren het 2de bataillon jagers, de 1ste afd. inf., en de 2de divisie van het alg. depôt der landmagt n°. 33.

TWEDE DIVISIE. Z. D. H. de Luit.-generaal hertog van Saxe-Weimar, hoofdkwartier Utrecht.

Eerste Brigade. De generaal-majoor O. J. H. graaf van Limburg Stirum, hoofdkwartier Utrecht. Tot deze brigade behooren de 6de en 10de afdeelingen infanterie.

Tweede Brigade. De generaal-majoor von Quadt von Uchtenbruch, hoofdkwartier Groningen. Tot deze brigade behooren de 8ste en 9de afdeelingen infanterie, en de 1ste en 3de divisie van het algemeen depôt der landmagt n°. 33.

DERDE DIVISIE. De generaal-majoor de Favauge, hoofdkwartier Nijmegen.

Eerste Brigade. De generaal-majoor van Heerdt tot Eversburg, hoofdkwartier 's Bosch. Hiertoe behooren de 2de en 7de afd. inf.

Tweede Brigade. De generaal-majoor de Hart, hoofdkwartier Maastricht. Hiertoe behooren de 3de en 4de afdeelingen inf.

De garnizoens-troepen zullen onder het onmiddellijk toezigt worden gesteld: die te Vere van den bevelhebber der 1ste divisie; die te Amsterdam en Hoorn van den bevelhebber der 2de divisie, en die te Heusden van den bevelhebber der 3de divisie.

BIJLAGE III,

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 8ste DEEL, N°. 5.

(Maand September, 1839.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot chef van den staf van Z. K. H. den Prins Veldmaarschalk, en tevens belast met de opperdirectie over het bureau van den gen. staf te 's Hage: de kol. C. Nepveu, van den gen. staf. Tot adj. bij Z. K. H. den Prins Veldmaarschalk, in deszelfs betrekking van opperkommandant van de krijgsmagt: de 1ste kap. J. P. Baron de Girard de Milet van Coehoorn, van het korps rijd. art., en de 1ste kap.-ing. J. G. W. Merkes, van den staf der genie. Bij de 5de afd. inf., tot komm. der afd.: de luit.-kol. F. Schoch, tijd. komm. van de 18de afd. inf. Bij de 10de afd. inf., tot komm. der afd.: de luit.-kol. J. H. Voet, tijd. komm. der afd. Tot offic. van gez. der 5de kl., voor de vereenigde mil. gen. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie: de doct. in de gen. en heelk. J. A. F. Jansen, thans dienende als chir. der 5de kl. bij de marine. Tot offic. van gez. der 5de kl. in het vaste kader van het gen. person. der landm.: de tijd. offic. van gez. der 5de kl. J. H. Schiess, van het ontbonden korps N. H. jag. en voorloopig geplaatst bij het garn. te Alkmaar.

Verplaatsingen.

Bij het garn. te Brielle: de apoth. der 5de kl. C. F. Schmidt, voorloopig dienstdoende bij het garn. te Venlo. Bij het 5de bat. veld-art.: de paard.-arts C. D. Lamlein, van het reg. lanc. n°. 10. Bij het reg. lanc. n°. 10: de paard.-arts J. Wietlisbach, van het 5de bat. veld-art. Bij den gen.-maj. prov. komm. van Gelderland: de kap.-adj. Busch, als zoodanig toegevoegd geweest aan den luit-gen. de Howen. Bij den gen.-maj. H. F. D. de Favauge, komm. de 5de div. inf.: de 1ste luit. A. H. Lieshout, gewezen adj. van wijlen den luit.-gen. de Man. Tot waarnemend chef van den staf in het 1ste groot mil. komm.: de luit.-kol. van den gen. staf Baron Snoukaert van Schauburg, belast met de dienst-correspondentie van den gen. staf te 's Hage. Tot waarnemend chef van den staf in het 2de groot mil. komm.: de luit.-kol. de Roije van Wichem, van den gen. staf. Te belasten met de dienst-correspondentie van gen. staf te 's Hage, de luit.-kol. Nolthenius de Man, van den gen. staf. Bij de 1ste div. inf.: als adjunct van den staf der div., met bepaling dat hij voorloopig bij de 2de brig. van dezelve, als chef van den staf zal dienst doen, de 1ste luit. Pichot, van den gen. staf. Bij de 2de div. inf.: als chef

van den staf bij de 2de brig., de 2de kap. von Motz, van den gen. staf. Bij de 5de div. inf.: als adj.-chef van den staf bij die div., de 1ste luit. van Brienen van Ramerus, van den gen. staf; de kap. van den gen. staf Hooft van Iddekinge, als chef van den staf der 1ste brig. van gem. div., en de kap. van den gen. staf J. J. Dumoulin, als chef van den staf van de 2de brig. van die div. Bij de 10de afd. inf.: de 1ste luit. Roeloffs, van de afd., doch gedetacheerd bij het bat. art.-transportrein. Bij de 7de afd. inf., bij het 2de bat.: de 1ste luit. J. Tegelberg, van het depôt der afd. Bij de 17de afd. inf.: bij het 2de bat.: de 1ste luit. F. Diesbach, van het depôt der afd. Bij de 10de afd. inf.: de maj. W. Bodegrave, van de 8ste afd. inf. Bij de 15de afd. inf.: de maj. E. C. L. Gall, van de 7de afd. inf. Bij de 14de afd. inf.: de maj. W. A. Kriesfeld, van de 12de afd. inf. Bij de 8ste afd. inf.: de 1ste luit. P. Uurbanus, van de 18de afd. inf. De 2de luit.-plaatsmaj. van de 5de kl. A. Zielhorst, van Gorinchem naar Brielle. Bij het 6de bat. art. nat. mil.: de 2de kap. B. F. J. A. G. van Erp en P. Opdam, de 1ste luit. C. S. N. van Gennep, J. D. L. van Slingelandt en P. M. Gumpertz, de 2de luit. W. J. Kempers en J. P. W. van Cattenburch, allen van het bat. art.-schutt. Bij het 4de bat. art. nat. mil.: de 2de kap. J. du Buisson de Jonge, J. E. Camp, A. T. Burgers en H. A. van Glansbeek, de 1ste luit. R. Boeck, W. H. Kohler, A. W. Mosselmans en F. J. J. Schepern, de 2de luit. P. J. Calkoen, L. F. U. Droher, J. M. van Klinkenberg, W. Petter en L. Vetzo, allen van het bat. art. schutt. Bij het 1ste bat. veld-art.: de 2de kap. J. F. Klerck, van het bat. art. schutt. Bij het bat. vrijw. art.: de 2de kap. E. A. Frantzen en W. J. Greutz Lechleitner, de 1ste luit. C. N. Maarschalk, J. Herold, J. A. von Schubertz en E. E. Ernst, de 2de luit. D. F. E. Riemsdijk, F. H. Wagner, A. A. Hoogeveen en G. N. Ninaber, allen van het bat. art. schutt. Bij het 5de bat. art. nat. mil.: de 1ste luit. J. F. J. A. Battaerd en F. A. van Ingen, en de 2de luit. F. J. U. Sesseler, allen van het bat. art. schutt. Bij de 17de afd. inf.: de kap. C. A. Oudemans, van de 18de afd. inf. Bij de 5de afd. inf.: de kap. P. Pistorius, van de 18de afd. inf. Bij de 10de afd. inf.: de kap. H. F. Keizer, van de 18de afd. inf. Bij de 15de afd. inf.: de 1ste luit. A. de Keizer, van de 18de afd. inf. Bij de 12de afd. inf.: de maj. F. R. Mollinger, van de 18de afd. inf., ged. bij den krijgser. te velde. De kap. G. Overbeek, van de 18de afd. inf., ged. bij id. Bij de 7de afd. inf.: de kap. J. F. van Mansfeldt, van de 18de afd. inf., ged. bij den krijgser. te velde.

Verplaatsingen van de 18de Afdeeling Infanterie.

Bij de 9de afd. inf.: de maj. M. Smits, de 1ste luit^e. J. A. Schwiebbe en S. Witzel, de 2de luit. G. J. Akkermans. Bij de 8ste afd. inf.: de 1ste luit.-adj. K. A. T. Vogel, de kap. P. A. Thuynd de Ligny, de 1ste luit^e. D. J. J. A. van Lawick van Pabst en M. Kramer Vis, de 2de luits. C. G. Roorda. á la suite de 2de luit.-kwartierm. A. Treffers. Bij de 2de afd. inf.: de 1ste luit. A. W. Vogelen, de 2de luit. J. J. F. Eras, á la suite de 2de luit.-kwartierm. W. C. D. van Rijen. Bij de 5de afd. inf.: de 1ste luit^e. H. Konings en W. Ijske, de 2de luit. M. A. D. van Engels. Bij de 10de afd. inf.: de 1ste luit. C. J. Jura en de 2de luit. J. P. C. Beijer. Bij de 14de afd. inf.: de kap. C. P. Winckel, de 1ste luit. W. C. E. Knock en de 2de luit. A. Engelvaart. Bij de 7de afd. inf.: de 1ste luit.-adj. H. Veldman, de kap^s. W. P. Kamps en J. van Veen, de 2de luit. W. H. L. Imminck en á la suite: de kap.-kwartierm. J. H. Akkermans, de 2de luit.-kwartierm. S. W. J. Voltelen. Bij de 12de afd. inf.: de 1ste luit. E. A. van Kempen en de 2de luit. F. G. Richard de Bertin. Bij de 15de afd. inf.: de 2de luit. G. F. Hess. Bij de 17de afd. inf.: de 2de luit. E. M. van Hille. Bij de 5de afd. inf.: de 1ste luit. N. Macleod, van de 7de afd. inf.

De 1ste luit.-ingen. J. W. K. de Leeuw, van Nijmegen naar Gorinchem.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. D. J. van Rietschoten Hagens, van de 14de afd. inf. De tijd. offic. van gez. der 5de kl. L. Pietertz, van de garn.- en hosp.-dienst te Alkmaar. De 1ste luit.-hon. A. von Knesebeck, van den staf der 1ste brig. der 1ste div. inf. De 1ste luit. L. Tindal, van het 1ste bat. Veld-art., uit de betr. van ordonnans-offic. bij den staf van de de 2de div. inf. De 1ste luit. F. J. J. Schepern, van het bat. art. schutt., uit de betr. van adj. bij dat bat. De 1ste luit. J. D. de Jongh, van het korps jag. van Cleerens, uit de betr. van adj. bij dat korps. De kap. C. P. Winckel, van de 18de afd. inf., uit de betr. van adj. bij die afd.

Titulaire rang.

Tot kol. zonder bezwaar van 's Rijks schatkist, de gep. luit.-kol. Veeren.

Overleden.

De 1ste luit. op non-activiteit P. J. Compans; de 2de luit. P. H. B. Mesch, van de 12de afd. inf. De 1ste luit. A. F. Weerts, van de 13de afd. inf. en adj. bij den gen.-maj. H. de Favauge. De chir.-maj. Schauricht, van het garn. te 's Hage.